

**IV JORNADA D'ESTUDI
i TREBALL SOBRE
EL BALL DE BASTONS**

Cambrils, 21 de maig de 2005

Organitzen:

Ajuntament
de Cambrils

col·laboren:

Diputació
Barcelona
xarxa de municipis

Caixa Tarragona

Primera edició: juny de 2006

© Coordinadora de Ball de Bastons de Catalunya

Dipòsit legal:

Benvolguts/udes,

Com sabeu, el 21 de maig de 2005 es va dur a terme al Centre Cultural i Ocupacional de Cambrils (Baix Camp) la IV Jornada d'Estudi i Treball sobre el Ball de Bastons.

Havia passat molt de temps, concretament des del 15 de maig de 1993 -data en què es va celebrar a l'Arboç (Baix Penedès) la darrera jornada- que no ens havíem tornat a reunir investigadors, estudiosos, bastoners i persones interessades en aquesta modalitat de la nostra cultura tradicional.

El temps transcorregut des d'aquell 1993 ens havia donat nous continguts, i per això la Junta Directiva va considerar que ja era hora d'asseure'ns novament tots plegats per reflexionar entorn de l'evolució d'aquesta manifestació tradicional i intentar donar-hi algunes pinzellades sobre com se'ns plantejava el futur més immediat, i més tenint en compte que aquest acte es va poder emmarcar en els esdeveniments que durant l'any 2005 es van fer per commemorar el vintè aniversari de la Coordinadora de Ball de Bastons de Catalunya, i els ininterromputs trenta anys de Trobades Nacionals de Bastoners de Catalunya.

Així doncs, la Coordinadora de Ball de Bastons de Catalunya, en col·laboració amb el Centre de Promoció de la Cultura Popular i Tradicional Catalana del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya i amb les regidories de Cultura i Festes i Ensenyament i Formació de l'Ajuntament de Cambrils, va dur a terme aquesta jornada, que va resultar molt lluïda i va tenir una participació més que notable.

A les pàgines següents trobareu les ponències i els escrits presentats en aquesta jornada, les conclusions finals i una petita mostra de fotografies dels actes. Esperem que aquest material us sigui de molta utilitat i enriquidor alhora, i que us permeti conèixer i estimar una mica més aquesta dansa.

No vull acabar aquestes ratlles sense donar les gràcies als ponents, a les persones que van presentar escrits, a tots els assistents a l'acte, al grup de grallers Tota l'Endenga, als Bastoners de Cambrils, a l'Ajuntament de Cambrils, especialment a les regidories de Cultura i Festes i Ensenyament i Formació, a Caixa Tarragona, al Consell Comarcal del Baix Penedès i al Centre de Promoció de la Cultura Popular i Tradicional Catalana del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya.

Espero que no hagin de transcórrer tants anys per poder-nos tornar a trobar i debatre novament sobre el nostre Ball de Bastons. Crec que això voldria dir que aquesta dansa encara és molt viva i que té ganes d'ensenyar a tothom la varietat i la riquesa des seus balls, les músiques, els vestuaris, etc., de què cada colla disposa d'una manera molt personal i única.

Visca el Ball de Bastons!

Robert Rovira i Ferré – President de la Coordinadora de Ball de Bastons de Catalunya

ÍNDIX

Àmbit 1: INTEGRACIÓ DE LA IMMIGRACIÓ

Comunicació d'àmbit:

Les migracions i la seva integració dins dels grups locals de ball de bastons.

Pere Fontanet i Ventura 9

Comunicació. **Robert Rovira i Ferré** 11

Àmbit 2: PAPER DE LA DONA

Comunicació d'àmbit :

Les dones al món bastoner actual: l'exemple de la Colla de Ball de Bastons de Masquefa. **Teresa Porta Isart** 15

Comunicació. **Robert Rovira i Ferré** 19

Comunicació. **Antoni Castillo Martínez** 21

Àmbit 3: DIVULGACIÓ DE LA DANSA ENVERS LA SOCIETAT

Comunicació d'àmbit:

Arnau Solanó Vallvé 25

Comunicació. **Robert Rovira i Ferré**..... 35

Comunicació. Ball de Bastons de Barcelona. **Anna Bigas i Puig, Montserrat Garrich i Ribera, Jordi Bartolomé i Antonés, Joan Gómez i Soriano**..... 37

Comunicació. Com podem fer la descripció geogràfica d'un ball de bastons?. **Montserrat Garrich i Ribera, Anna Viñolas i Insa, i Núria Viñolas i Insa**..... 39

Àmbit 4: MÚSICA

Comunicació d'àmbit:

Evolució en els darrers 10 anys. **Àngel Vallverdú Rom**..... 43

Comunicació. Els pals i els bastons percutits. **Josep Crivillé i Bargalló**..... 49

Comunicació. Bastons i disciplina musical. **Xavier Orriols i Sendra**..... 53

Àmbit 5: EVOLUCIÓ DE LA RITUALITAT DE LA DANSA DINS LA FESTA

Comunicació d'àmbit:

Funció del Ball de Bastons dins la festa **David Grau i Miravent**..... 59

Comunicació. **Robert Rovira i Ferré**..... 63

Comunicació. **Àngel Vallverdú Rom**..... 65

Comunicació. 100 anys de l'arribada del ball de bastons a Cambrils. **Ignasi Martí Estrada**..... 69

Comunicació. Una visió dels bastoners de 1892. **Ramon Vilar i Herms**..... 71

REFLEXIONS 79

ÀMBIT – 1

INTEGRACIÓ DE LA IMMIGRACIÓ

Comunicació d'àmbit:

LES MIGRACIONS I LA SEVA INTEGRACIÓ DINS DELS GRUPS LOCALS DE BALL DE BASTONS

Autor: **Pere Fontanet i Ventura**

El fet migratori és una realitat global i creixent a Europa. La immigració extracomunitària a Catalunya és relativament recent.

Catalunya no n'ha estat exclosa ni se'n manté al marge, i en conseqüència els grups locals de ball de bastons tampoc no queden exclosos d'aquesta nova situació social.

Compartim i acceptem que les migracions són la clau per introduir canvis, tant en les societats receptores com en les emissores. I hem de tenir present que Catalunya és el resultat d'un procés permanent d'integració de persones vingudes d'altres llocs.

Crear una societat d'acollida implica una doble adaptació:

- la de l'immigrant
- la de la societat que l'acull

i representa un treball:

- que s'ha de fer des de l'Administració pública,
- i amb la participació activa de la societat civil, (que en cap moment en pot quedar exclosa).

I això és així perquè finalment, ho vulguem o no, tots i totes estem implicats en el procés d'acollida i immigració.

La integració de les migracions és un dels grans reptes de les societats receptores.

Tot fet migratori implica i comporta canvis, i aquests canvis no s'han de veure com un mecanisme que posi en perill la identitat de les societats d'acollida, sinó com un enriquiment que fomentarà el desenvolupament de les societats, tant receptores com d'origen.

Els grups locals de ball de bastons som un bon exemple dels canvis i progressos, donat que no ens n'hem mantingut al marge i la nostra composició de persones és un bon exemple i mirall d'aquesta Catalunya mestissa.

Aquests fluxos porten nous gustos i estils de vida, filosofies i idees que contribueixen al desenvolupament, però aquests fluxos també hauran de respectar els valors de la societat que els acull.

Què hi podem fer i què hem fet des del ball de bastons?

- Hem fet que la tolerància sigui el marc que reguli les relacions, així cada cultura ha pogut conservar la seva identitat i incorporar valors que afavoreixin el creixement.

- Com a grups socials i culturals que som hem de continuar promovent la cohesió social mitjançant el respecte dels valors de la societat receptora i el reconeixement i la valoració d'un pluralisme cultural i religiós.
- Continuar treballant per aconseguir la natural incorporació dels immigrants en els diferents grups socials i culturals.

L'expresident de la Generalitat de Catalunya, Jordi Pujol, ha explicat que “és molt, molt difícil canalitzar les migracions, i la societat receptora té el dret que la seva cultura, llengua i identitat siguin respectades”. I ha afegit: “És necessària una política d'integració, perquè Catalunya és una societat d'acollida, però també una política de respecte envers la identitat com a país”.

Des dels diferents grups de ball de bastons ben segur que creiem en l'equilibri entre els drets i els deures de tots els actors com a eix de convivència.

Pasqual Maragall, president de la Generalitat de Catalunya, ha afirmat que “la pàtria de cadascú es tria” i que “les migracions comporten un moviment permanent en la construcció de la llibertat. La migració hauria de ser un dret, una possibilitat i no una solució a la desesperada”.

Núria Carrera, regidora delegada de l'Ajuntament de Barcelona i presidenta del Consell Municipal d'Immigració, ha afirmat que hi ha dues qüestions clau del govern local pel que fa al tractament del fenomen migratori:

- a) L'acollida i recepció: com situar els immigrants en el nou espai i, alhora, com cohesionar-lo.
- b) El foment de la participació, és a dir, la inserció social i laboral dels immigrants. En aquests processos és tan important l'actuació del govern local com la de les associacions i entitats que representen un pont d'enllaç entre les cultures.

CONCLUSIONS:

- Com a ciutadans i ciutadanes que som:
  - expressem que és important, més aviat podríem dir que és imprescindible, que des de les diferents administracions s'adoptin plans d'actuació transversals i interdepartamentals;
  - entenem que el mestissatge no serà un atemptat contra les identitats sempre que es respectin els valors i les cultures de les societats d'origen i de les receptores.
- Com a membres dels grups locals de ball de bastons:
  - hauríem d'acceptar el repte que els grups locals som espais privilegiats per promoure l'ètica intercultural i, en conseqüència, la convivència;
  - assumir el protagonisme que ens pertoca i no defugir el nostre paper de promoure models i referències que facin dels nostres grups locals un projecte social i cultural atractiu amb sentit de justícia social.

Autor: **Robert Rovira i Ferré**

El ball de bastons és un ball viu i, com a tal, obert a totes les variacions i modificacions que al llarg dels temps s'hi han anat introduint i s'hi introduiran.

Si destaquem l'antigor que donem els historiadors a aquesta dansa, podem fàcilment deduir que les variacions i mutacions de tot tipus que ha sofert al llarg de la seva dilatada història, hi han tingut cabuda sense que això hagi traumatitzat el seu desenvolupament.

Tot venia donat perquè els desplaçaments humans eren lents i feixucs, gairebé es viatjava amb el que es duia posat a sobre, que tampoc era gaire; els mitjans de transport eren de tracció animal, però les distàncies no representaven un problema, tard o d'hora s'arribava, el temps no tenia importància.

Aquests desplaçaments la majoria de vegades venien ocasionats per guerres, epidèmies o estralls ocasionats per la naturalesa; d'altres per la diferència en la relació població-recursos entre dos o més espais geogràfics comunicables. No com ara, que el temps és el més important, més que les persones.

I d'això volíem parlar, de les persones. De les persones que feien evolucionar la dansa del ball de bastons, que en la majoria dels casos disposaven del suport municipal, car les colles tenien un caràcter de representació popular i ciutadana. Per això si la ciutat, vila o poble que tenia un grup de bastoners disposava de bona estabilitat social i salut econòmica, no hi havia cap problema.

Però si, com era el cas antigament, els fluxos migratoris venien condicionats pel que abans hem anomenat, o perquè les lleis dels governants posaven entrebancs al seu desenvolupament, tot seguit es produïa un trencament amb la seva evolució.

Llavors la voluntat innata de les persones de voler fer perdurar quelcom que consideraven seu, salvant tots els obstacles possibles, feia que es tornés a reiniciar la dansa; és clar que potser ja no eren els mateixos, alguns devien morir, altres havien marxat del seu lloc de residència. En fi, doncs, quines eren les persones que agafaven aquest relleu, no sempre generacional? Els immigrants.

I qui són els immigrants? Són aquests nouvinguts que, pels motius que fossin, havien marxat dels seus llocs originaris i ara es trobaven en un indret amb uns costums diferents i unes persones igualment estranyes.

Però ben aviat, i davant les necessitats més bàsiques, la persona nouvinguda es relaciona i s'integra en els costums locals, el cas és viure de la millor manera possible, i si ha de ballar bastons, doncs balla bastons.

L'estructura social d'un grup de bastoners, amb un cap de colla que era la persona amb una certa capacitat per al lideratge, i qui regia quasi sempre la formació, en tot el que fa referència als recursos tècnics i coreogràfics de la dansa, a més de gestionar l'apartat econòmic, de vestuari i de relacionar-se amb els altres estaments, donava peu a fer que si hi havia bona relació amb ell, o amb algun altre membre del grup, es tingués més facilitat a l'hora d'entrar-hi.

Per això no és estrany que antigament els grups de bastoners que sempre han existit tinguessin, si més no, un o més d'un element nouvingut, integrat completament.

I això encara passa actualment, i més d'ençà de la plena integració de la dona en les formacions bastoneres.

Avui dia podem veure en quasi totes les formacions estables persones nouvingudes d'indrets, ara sí, molt llunyans, a les quals sols les delaten que no són d'aquí els trets facials, i que conviuen agermanades amb els nadius locals per mitjà d'una dansa, la més antiga de totes, la que s'ha sabut sempre emmotllar i adaptar al ritme canviant de les circumstàncies de tot tipus i que gràcies a la seva integració dins la societat ha demostrat la seva vitalitat i persistència.

ÀMBIT – 2
PAPER DE LA DONA

Comunicació d'àmbit:

LES DONES AL MÓN BASTONER ACTUAL: L'EXEMPLE DE LA COLLA DE BALL DE BASTONS DE MASQUEFA

Autor: **Teresa Porta Isart**

1. Breu història de la Colla fins al 1979 (sense dones)

De la Colla de Bastoners de Masquefa, actualment ningú en recorda ni en sap els orígens, ja que no existeix cap prova material que demostrï el fet. Només en tenim referències orals. Sembla que a principis del segle XIX ja existia, però aquesta notícia no ha pogut ser corroborada. Així, la primera vegada que es documenta gràficament l'existència de la Colla és l'any 1924, ja que fou durant el mes de maig d'aquest mes que va ser inaugurada l'església parroquial de Sant Pere, i com en tots els esdeveniments importants del poble, la Colla de Bastoners, hi era present.

Durant els anys 30, alguns dels antics membres de la Colla abandonaren, donant pas a les noves generacions, d'entre els quals es coneixen noms com el Pepito de Cal Tabola, el Joanet de Cal Senyoret, el Pepet de ca l'Avet, etc. Un personatge important durant aquests anys fou en Pau Matadó, el flabiolaire que provenia de Sant Llorenç d'Hortons que es compartia amb la Colla de Bastoners de Gelida i que va tocar a Masquefa des del 1920 al 1936. Durant aquests anys, les sortides majoritàriament es feien a les poblacions més properes com a Piera, ja que els mitjans de locomoció eren pocs i el preu alt. Però el 1933 es recorda la gran ballada, de dos dies, de la Colla de Bastoners a les Festes del Barri de Gràcia de Barcelona. Malgrat tot, amb l'inici de la Guerra Civil espanyola (1936-1939), la Colla de Masquefa, com d'altres, va quedar dissolta durant uns quants anys, en el cas de Masquefa, nou. Passats aquests anys de dificultat, el 1945, la colla es reorganitzà amb un nombre de 13 balladors i el flabiolaire (tots homes, de nou). En podríem citar uns quants: Francesc Altès, Josep Gasol, Ramon Carné, Àngel Matas, David Tomàs, etc. La primera festa a la qual es va acudir va ser la del Corpus Christi d'aquell any, davant la processó religiosa. Durant aquests anys es realitzaren visites a les poblacions més properes i a d'altres una mica més llunyanes com Barcelona o Igualada.

Durant els anys 50 la Colla s'anà renovant; uns deixaren de ballar, i d'altres eren nous. Això sí, la Colla continuà estant formada exclusivament per homes. Ara per ara no volem entrar en consideracions, possiblement el món funcionava d'una altra forma que difícilment podem entendre. Durant aquests anys es realitzaren les ballades normals que ja es feien, les dates concretes a Masquefa i també en els pobles del voltant. Tot i això, durant tres anys la Colla va anar a la processó del Corpus que organitzava la parroquia de Santa Mònica, avall de la Rambla de Barcelona. Durant aquests anys la Colla era formada per 14 balladors.

L'any 1962 la Colla es va dissoldre, i durant 16 anys els bastons estigueren en silenci a Masquefa. No fou fins el 1978 que es va tornar a presentar la possibilitat de revivre la Colla.

El 1978, amb el nou el moviment cultural que posava en marxa la nova democràcia, i aprofitant la inauguració del Casal de l'Alzinar, per festa major, la Colla, de nou, sortí a fer picar els bastons. Aquesta nova etapa s'inicià amb 25 balladors més el flabiolaire, tots ells homes, uns quants

de la Colla antiga i d'altres nous. Durant aquest any, a més de Masquefa es ballà a Can Canals i Collbató.

2. Nova Colla de Bastoneres: una fita clau per a la nostra història

L'any 1979 seria un dels més importants per a la Colla, ja que va ser quan les dones entraren a formar part de la Colla. Us expliquem com va anar.

L'any posterior a la reorganització, el 1979, la Colla va participar en la IV Trobada de Bastoners de Catalunya a Castellar del Vallès quasi de casualitat, però aquesta ballada va ser molt important, perquè per primera vegada van poder veure noies ballar bastons, més exactament, a la Colla de Vilanova i la Geltrú. Aquest fet va ser cabdal per entendre l'arribada de les Bastoneres a la Colla de Masquefa. Els dies posteriors a la Trobada, a Masquefa i en l'entorn de la Colla va ser molt comentada la participació d'aquelles noies. És per això que molt aviat algunes noies van demanar al cap de colla, l'Àngel Matas si les volia ensenyar i aquest no va dubtar en dir que endavant, que les ensenyaria. Segons explica Àngel Matas¹, aquelles noies tan il·lusionades ràpidament es van convertir en molt bones bastoneres, que ballaven i picaven tan bé o més que els joves bastoners. Tantes ganes tenien de ballar, que aquest mateix any, per festa major (22 de juliol) ja ballaren conjuntament amb el grup de joves però en formacions diferents.

Tot i semblar que l'aparició de la Colla de Bastoneres fou un esdeveniment feliç i sense problemes, la realitat fou una altra. Alguns joves no van admetre la presència d'un grup de noies entre ells i, per tant, no van voler compartir el Ball de Bastons amb la Colla de Bastoneres. Això es va solucionar ràpidament, ja que aquests joves van abandonar la Colla com a acte de protesta i el seu lloc va ser aprofitat per noves noies que van engrescar-se. Cal dir que en moments com aquests, sempre hi ha gent que dona la nota, que hi farem. És clar que la presència de les bastoneres va ser clau per a l'esdevenir de la Colla.

La primera Colla de Bastoneres de Masquefa de l'any 1979 i estava integrada per: Montserrat Mas, M. Àngels Esteve, M. Rosa Estruch, Lúcia González, Margarita Riudevets, Mercè Velasco, M. Àngels Mas, Montserrat Riudevets, Marta Riudevets, Mercè Peguerols, M. Cristina Mas i Montserrat Isart.

Aquest any, les noies també van ballar, a més de la festa major, a Masquefa, en d'altres ballades, a Can Aguilera i a Sant Llorenç d'Hortons. De fet, l'última de les ballades nombrades, la Colla de Joves no van voler participar amb les noies, així que aquestes ho feren en solitari, i sembla que van tenir força èxit.

Passats els primers problemes d'acceptació i solucionats aquests, les colles de joves i bastoneres es van fusionar, ja que no hi havia músic per a totes dues; així, ràpidament la colla passà a anomenar-se de Bastoners i Bastoneres de Masquefa.

La presència de la Colla cada vegada era més important, tant al poble, pel nombre de gent que hi participava, com en d'altres llocs, ja que la presència de la Colla cada vegada era més sol·licitada. Així pel 1980 ja cal destacar varies coses. Per una banda, el nombre de ballades realitzades, 10: a Corbera de Llobregat, Can Canals, Martorell, Montblanc, Mataró Igualada, Sant Guim de Freixenet i la Pobla de Claramunt. Per una altra banda, una dada important: ja en aquest any, el nombre de bastoneres superava el de bastoners, 11 a 9.

El creixement de la Colla al llarg dels primers anys de la dècada dels 80 va ser formidable, ja que gairebé cada any ingressaven nous membres, i les bastoneres augmentaven i augmentaven en nombre; i per una altra banda les ballades cada vegada foren més nombroses: l'any 1981, 24 ballades. Al llarg d'aquests anys la Colla va anar augmentant, i sobretot les noies, que el 1983 ja eren 23 en contrast amb els 13 nois.

Així vam arribar fins al 1987, any que fou a Masquefa on es va celebrar la XII Trobada Nacional de Bastoners de Catalunya. Gràcies a aquesta festa, durant aquest mateix any, i el següent, va entrar molta gent a la Colla, fet que va significar un moment important, ja que va arribar a ser formada per 6 formacions, amb 73 balladors, des dels més grans al més petits.

A partir de la dècada dels 90, la Colla va patir una forta davallada que la va portar, en diferents moments, gairebé a la seva extinció. I en aquests moments és quan les bastoneres de Masquefa van estar decisives perquè això no passés, ja que sempre van quedar elles, i algun bastoner, per sustentar la colla.

A finals dels 90, i com a resposta a la degradant situació de la Colla a Masquefa, es van iniciar classes per nois i noies petits, fet que va permetre l'enlairament de nou de la Colla, ja que el nombre de nens i nenes que es van apuntar van fer revifar la tradició. Com sempre, cal dir que el nombre de noies superava clarament el de nois. Aquesta ja ha estat una constant en el Ball de Bastons de Masquefa.

En l'actualitat, la colla té un nombre estable d'entre 10 i 12 balladors, un simple record del que va ser en els 80, i com no ens cansem d'explicar, només ballen 4 nois per un total d'entre 6 i 8 noies. La situació és aquesta i la realitat és que des de fa temps la colla se sustenta per les dones i noies que la formen.

3. Conclusions: realitat o ficció? Sustenten les dones el món bastoner?

Fins aquí el repàs a la història de la Colla de Ball de Bastons de Masquefa, que és tal i com s'anomena ara per no distingir nois de noies. Amb aquest comentari s'ha pogut observar l'evolució del món bastoner a Masquefa, i de retruc, creiem que a la resta de Catalunya. No ens veiem tan diferents de la resta, així que tot i que les històries són diferents, pensem que els processos evolutius en el món bastoner poden seguir línies semblants. El cas de la Colla de Masquefa és clara: una entitat amb molta història que durant la major part de la seva vida ha estat formada únicament per homes i que ara mateix és sustentada quasi totalment per dones.

Què passa a les altres colles? Hi ha situacions semblants? Nosaltres creiem que, efectivament, la nostra història segurament es repeteix, fins i tot en les ballades es poden veure moltes colles formades únicament per dones. Qui té una explicació a aquest fet? La veritat és que poden existir varies raons, com per exemple una major implicació de la dona en el món associatiu i cultural. És una raó, però segurament no és l'única. Què en penseu? Podem reflexionar tots una mica al voltant d'aquesta realitat?

Autor: **Robert Rovira i Ferré**

A la dècada dels anys seixanta del segle XX, el teixit associatiu de Catalunya començava a desempallegar-se de quasi trenta anys d'opressió.

El cert és que dins del món de la cultura popular i tradicional catalana, aquesta pressió en molts casos no va ésser important, perquè els governants se la miraven com si fossin remotes reminiscències del passat, en la qual ells eren els antics senyors feudals i les danses populars els ocasionals “bufons”.

Però tota la societat del món, diguem-ne, civilitzat, també començava a canviar. El moviment *beatnik*, referent a la subcultura de composició heterogènia, integrada bàsicament per gent jove que sorgeix generalment als països desenvolupats i es caracteritza per un refús radical de la societat de consum occidental, i més tard els *hippies*, que també eren un moviment juvenil que es margina de la societat capitalista i de consum, amb la diferència dels altres que la seva ideologia era més intuïtiva i pràctica que no pas teòrica i lògica, comencen a fer-se notar dins la nostra societat més aviat tancada i conservadora.

La dona dins aquests moviments era considerada com a igual, amb les mateixes llibertats i obligacions que els homes. No calia ser llicenciada en res, ni tenir títols acadèmics, ni ser més rica ni més pobra, eren totes iguals.

I això, a poc a poc, es va començar a notar. El món de la cultura popular, diguem-ne de carrer, aviat tindria un canvi radical, progressiu però radical.

Si la dona des de sempre, o amb lleugeres excepcions, havia estat exclosa de participar en les manifestacions de caire popular o de carrer, ara, i com qui no vol la cosa i amb un cert to de tímida, començava a participar-hi.

La dona, dins les festes o jornades en les quals es desenvolupava la festa als pobles, era la que s'encarregava de la casa, dels menjars i de tot el que feia referència al microcosmos familiar, però sempre supeditada a l'home.

Com no podia ser d'una altra manera, amb aquests lleugers canvis dins de l'estructura de la societat, que amb prou feines eren perceptibles, la dona ben aviat tindrà un paper molt important dins de la festa.

Però no cal que ens fixem en tot el món popular i tradicional català, que és ben extens; parem un xic d'atenció, només, a un àmbit d'aquest gran patrimoni que té el nostre estimat país.

Ens referim al ball de bastons. Aquesta ancestral dansa, de la qual diuen els historiadors que és la “dansa més antiga de totes les danses”, no podia quedar al marge d'aquests esdeveniments.

Des de sempre havia estat ballada per nois o homes, i més si tenim en compte que alguns estudiosos li donen uns orígens guerrers, o bé diuen que prové dels antics balls d'espases.

Per tant, qui podia esperar que dins d'aquest àmbit tradicional de ball tancat hi tingués cabuda la dona?

Doncs sí! I és dins d'aquesta dansa on avui dia, quasi quaranta anys més tard de la primera formació, que va sorgir l'any 1966 a Rajadell (Bages), a redós del grup masculí, és on més ha destacat la seva participació a les nostres contrades.

A partir d'aquesta primera data documentada, altres colles anirien incorporant progressivament l'element femení dins del ball de bastons.

Així, l'any 1970 és la colla de Vilanova i la Geltrú (Garraf) la que incorpora noies dins la seva formació, i forma un grup exclusivament femení; el 1976 ho fa Castellar del Vallès (Vallès Occidental); el 1979, Masquefa (Anoia); el 1980, Sitges (Garraf), i d'aquesta manera, com hem dit abans, sense fer gaire soroll, només el que fan els bastons en copejar els uns als altres, la dona s'ha incorporat definitivament i amb gran èxit dins del món bastoner català.

Avui, ja en el segle XXI, al nostre país hi ha més de 120 formacions que, amb més o menys continuïtat, ballen aquesta dansa; i en quasi totes, les dones hi tenen cabuda, i en moltes són l'únic element ballador.

Per molts anys!

Autor: **Antoni Castillo Martínez**

Dins el món bastoner, tradicionalment els balls sempre els havien ballat exclusivament nens, nois o homes. En paraules actuals, això vol dir que estava integrat pel sexe masculí.

Però els temps avancen i la societat també, i és amb la fi de la dictadura de Franco, ara fa ja 30 anys, que això comença a canviar i que sorgeixen les primeres colles que incorporen les dones. És el cas de Castellar del Vallès, que després d'un interval de quasi una dècada sense colla bastonera al poble veu com torna a crear-s'hi una colla amb un canvi substancial en la seva estructura: la incorporació del gènere femení al si del grup, de manera que passa a ser mixta amb 8 nois i 8 noies, cada un amb la seva bandera corresponent.

Aquest canvi, que m'atreviria a fer extensiu a la immensa majoria de colles que també van anar incorporant les dones al seu ball de bastons, ens ha permès tenir una estabilitat quant a la quantitat de balladors i balladores dins el grup.

A més, també ha facilitat la continuïtat en actiu de la colla, i fins i tot aquesta continuïtat s'ha produït familiarment, a vegades amb el casament dels seus membres que, amb el temps, han aportat nous membres al grup fruit d'aquesta unió.

En l'actualitat encara hi ha alguna colla que es manté fidel a la seva tradició d'exclusivitat de l'home al si del seu ball de bastons.

Tot i que és un enfocament tan respectable com altres, creiem que una cosa no treu l'altra, i que segur que, arribat el cas, també trobarien la manera de fer que, sense trencar amb res, es pogués permetre la presència femenina al si de la seva colla.

Per tant, des de la nostra perspectiva i la meua en particular, diríem que la incorporació de la dona al món bastoner ha estat un fet molt important i bàsic per al seu sosteniment.

ÀMBIT – 3
DIVULGACIÓ DE LA DANSA
ENVERS LA SOCIETAT

Comunicació d'àmbit:

Autor: **Arnau Solanó i Vallvè**

1. La colla
2. Actuacions
  - 2.1 Actes propis
  - 2.2 Intercanvis (nacionals, estatals, europeus)
  - 2.3 Remunerades
3. Relacions externes
  - 3.1 Ajuntament propi
  - 3.2 Altres ajuntaments
  - 3.3 Eixos comercials
  - 3.4 Empreses
  - 3.5 Promotors
  - 3.6 Associació de veïns
  - 3.7 Escoles
  - 3.8 Associació de mares i pares d'alumnes
4. Difusió
  - 4.1 Mitjans de comunicació
  - 4.2 Pancartes, rètols, etc.
  - 4.3 Internet
  - 4.4 Paradata
5. Aspectes genèrics
6. Conclusions

Introducció

Aquest document vol ser una eina per poder veure tots els camps que tenim per aconseguir que la nostra colla pugui eixamplar horitzons i créixer, no solament en nombre, sinó en capacitat d'assolir els objectius que es proposi.

Veureu que es fa més èmfasi en el present i futur que en el passat. Perquè el que es pretén és observar quines actuacions podem emprendre perquè aquesta difusió sigui més gran i arribem a un públic més ampli que a part de veure'ns també s'impliqui d'una manera o altra.

Es parlarà, doncs, de forma que cada colla pugui treure el màxim de suc en tots els camps que aquí esmenten. Segur que n'hi haurà alguns d'evidents, dels quals en podreu aportar informació més detallada i àmplia, però també haurem de revisar-ne d'altres a la porta dels quals no hem tingut l'oportunitat de trucar.

Veureu que el document principalment està enfocat des d'un punt de vista individual (la colla) i que més endavant esmentem aspectes més genèrics, com el món bastoner. També observareu que utilitzo el mot *vila* com a genèric, no cal dir que el podeu substituir en cada cas per *poble*, *barri*, *ciutat*, etc.

El document està dividit en apartats perquè sigui més clar i així es puguin identificar clarament, segons la nostra necessitat.

1. La colla

Hem de partir, com no podria ser d'una altra manera, de la nostra pròpia colla. Hem de tenir clar qui som i cap on volem anar, quines il·lusions tenim, amb quins efectius comptem per tirar endavant, quins procediments, quins ajuts, etc.

Per això cal que tota la colla tingui clar el projecte que volem dur a terme, i que sigui compartit i assumit per tothom. Això voldrà dir fer un plantejament profund amb molt de diàleg i una mirada a fons de nosaltres mateixos. Perquè si no ho tenim absolutament clar no sabrem enfocar prou els nostres esforços i ens perdrem, i acabarem un altre cop estancats sense sortir d'allà on érem.

Un exercici conegut, però vàlid igualment, per fer això és el següent:

VISIÓ INTERNA DE LA COLLA

PUNTS FORTS. Escriurem tot allò que és bo de la colla i que ens ajuda a tirar endavant.

PUNTS FEBLES. Escriurem tot allò que hem de millorar o canviar.

VISIÓ DEL NOSTRE ENTORN

OPORTUNITATS. Escriurem totes aquelles opcions que ens ajudarien, aquell camí a recórrer que generaria beneficis.

AMENACES. Escriurem tot allò que ens pot perjudicar, de què ens hem de mantenir al marge i on no ens hem de ficar, etc.

Aquest exercici s'ha de fer sense que hi hagi cap tipus de comentari pejoratiu, com per exemple: “no tenim prou diners”, “això ja s'ha provat i no ha funcionat”, “tu vols la lluna en un cove”, “no som prou persones”, “això no funcionarà”, “sí, però...”, etc. Tampoc hi pot haver cap argumentació, ni tan 20 sols debat. Només importen les idees.

Un cop fet això haurem de fer una tria per esbrinar l'essència per una banda i les fites per una altra.

Això és important, perquè a l'hora de trucar portes de cara a la nostra divulgació hem de tenir clar el que volem de cada lloc i a cada moment.

Hem de partir de la base que tots els membres de la colla són el primer anunci, si hi ha un bon ambient això es reflectirà en els entorns immediats respectius, i produirà l'efecte de reclam del boca orella o, si més no, una persona orgullosa del que fa ho diu, i per tant també contribueix d'una manera molt activa a la divulgació.

2. Actuacions

El nostre principal capital són les actuacions, com és evident. Això és el nostre motor i el nostre gran aparador; quan ballem ens fem més grans, és el nostre moment de glòria i l'hem d'aprofitar al màxim.

Abans d'actuar a cap lloc, hem de tenir clar que els nostres balls són un patrimoni cultural, la manera de ballar de cada colla és singular, i no s'ha de perdre mai la dignitat, ni l'autenticitat, ni se n'ha de desvirtuar el sentit. Per tant, haurem de ser curosos a l'hora de triar on actuem, per a qui actuem, etc.

Totes les colles tenim actuacions dins del nostre calendari propi que són "d'obligat compliment", i que ni tan sols es qüestionen, com pot ser la festa major, la del patró o patrona de la colla, la Trobada Nacional, la Diada, etc. Hem d'analitzar què podem fer a part del calendari preestablert i intocable. Hem de veure com podem incloure altres actuacions que ens ajudin a promocionar-nos.

Hem d'estar sempre a punt per donar la informació, perquè en qualsevol actuació es pot aixecar la llebre. Què vull dir amb això? Doncs que si casualment en una actuació hi havia una persona que ens ha vist, a qui li ha agradat i que ens vol contractar, o vol ser un possible futur bastoner, sempre, sempre hem de tenir o bé targetes de presentació o de fullets o prospectes perquè aquella persona ens pugui trobar.

També seria bo tenir clar quin és el cost econòmic i social que comporta per a la colla fer una ballada: transport, bastons, músics, vestuari, quantitat de persones que són convocades...

A partir d'aquí podem distingir les actuacions en diversos apartats, n'hi haurà que seran d'intercanvi, de demostracions, actuacions contractades, de la Coordinadora, etc.

2.1 Actes propis

Una bona divulgació és actuar a la vila on està ubicada la colla. Hem de serhi molt presents i, si voleu, hem de treballar per ser el referent dins aquest entorn. Una de les raons ben senzilles és que d'aquí és d'on sortiran els postres futurs bastoners i on hem de crear una bona xarxa de relacions, a fi i efecte d'obtenir-ne beneficis posteriors.

Un d'aquests actes propis pot ser una concentració bastonera, un altre possible acte pot ser el de la cloenda de temporada, organitzar una exposició de fotografia de tota la temporada, un cicle de conferències... Tots aquests actes que fem a la nostra vila són primordials, i no solament els que es quedin dins el món bastoner. Seria bo acompanyar-los de més actes que ens aportin gent i popularitat, com per exemple espectacles infantils (per si tenim o volem fer una colla infantil), un sopar popular, un concert de música de fi de festa, també si es vol poden participar les colles de cultura tradicional, etc. És a dir, si la colla a la seva vila genera i és motor de les activitats la seva repercussió serà majúscula.

En actes d'altres entitats de la vila que es facin al carrer seria bo de participar-hi. Parlem d'actes com les festes solidàries, actes commemoratius, fires... qualsevol excusa que ens serveixi per sortir a ballar i ser vistos serà profitosa, sobretot per reforçar la nostra imatge en indrets on potser no tenim tanta presència o no hi ha altres activitats en el temps de lleure.

Com més moviment creem a casa nostra i més ens vegin més grans ens farem, ja que tothom ens coneixerà i, per tant, és més fàcil establir contactes; la gent ens farà seus, tindrem la imatge d'una entitat viva i que viu pel poble, i tots aquests aspectes crearan una espiral molt positiva que ens farà créixer. I passarem de ser estranys o rars a entrar dins la quotidianitat.

2.2 Intercanvis (nacionals, estatals, europeus)

Un altre aspecte són les actuacions fora de la nostra vila, que són importants perquè ens poden donar un ampli camp de visió (més contactes) i, segons com, prestigi. Sempre és motiu d'il·lusió sortir a actuar fora del lloc d'on ets, per això ho hem d'aprofitar. No cal dir que en aquests tipus de sortides hem de vigilar la formalitat i ser seriosos.

Les actuacions que fem a casa d'altres colles acostumen a ser intercanvis. Penso que aquest és un punt molt important, perquè ens hauríem d'acostumar a aquest tipus de col·laboració entre les colles, ja que és molt senzill i transparent. És una manera de voltar i crear vincles molt importants. És una manera de donar cos al calendari propi d'actuacions.

També hem de començar a pensar de sortir fora de Catalunya, cosa que hi ha algunes colles que ja fan. Tots sabem que el ball de bastons no és exclusiu de Catalunya i que n'hi ha arreu d'Europa. Un clar exponent d'això el vam poder observar a l'anterior Trobada Nacional. És realment una gran incògnita per la gran majoria de colles fer aquest tipus d'actuacions a l'estranger. Hi ha possibilitats de fer-ho, i molt bones, i tampoc no és tan difícil com ens pensem; a part de fer intercanvis amb colles de fora de Catalunya també hi ha certàmens internacionals de cultura popular, on hem de ser presents. Hi ha una varietat i un món per explorar molt ric, i la colla es pot plantejar el repte d'un cop cada any, o cada dos, fer un tipus d'actuació d'aquest estil. Perquè cal treballar amb molta antelació.

2.3 Remunerades

La remuneració d'una actuació pot ser de dues maneres, econòmica o amb espècies. La primera és la més usual: actuo i cobro uns diners pactats. I la segona potser no és tan usual però és igual d'important: actuar a canvi d'alguns béns que tingui el destinatari com el menjar, vestuari, bastons, o altres tipus de materials més barats o gratuïts.

Quant a les remuneracions, hem de tenir presents tots els agents que ens en poden aconseguir: promotors, ajuntaments, comerciants... De tots aquests agents en parlem més a bastament en l'apartat de relacions externes.

3. Relacions externes

Entenem per relacions externes tots aquells contactes fora de la colla. Si una cosa hem de tenir clara és que les colles hem de ser una confluència de contactes, i com més n'hi coincideixin més forts serem i, per tant, més divulgació tindrà la nostra activitat.

L'exercici que hem fet al principi, de saber quin tipus de colla som i què volem fer amb un projecte concret, ara recobra tota la seva importància, perquè els destinataris del missatge han de captar la idea que volem transmetre. Això ens facilitarà el camí, perquè sabrem exactament què volem en cada lloc i en cada moment, quan truquem a les respectives portes. No cal dir que és molt important cuidar totes aquestes relacions un cop iniciades.

En els apartats següents els detallem un a un.

3.1 Ajuntament propi

Aquí hi ha diversos camps a tractar, un l'autoritat, l'altre el dels tècnics (o funcionariat) i per últim el dels partits. És una mica la gallina dels ous d'or, i no per la possible subvenció (de què més endavant parlaré) sinó per possibles infraestructures que necessitem: entarimat, punt de llum, equip de so, policia local...

Obtenir el suport de l'Administració és important perquè dóna reconeixement a la tasca que duem a terme. De cara a ells no ens avala ser una colla de cultura tradicional popular, sinó que han de veure tot allò que la colla aporti a la vila.

El primer camp: s'ha de ser correcte i sempre s'ha de tenir en compte de convidar l'Ajuntament en els actes que es fan. També ha de rebre una idea molt clara del que volem, i ens l'hem de guanyar amb presència, però també amb contingut.

El camp dels tècnics és primordial, la relació encara ha de ser més fluida, perquè al cap i a la fi seran ells els qui gestionaran tota la logística que necessitem a l'hora de fer un acte; per tant, aquest punt que de cara enfora no és visible sí que per a nosaltres és essencial. Haurem de ser molt correctes, saber com treballen per facilitar-los la feina al màxim amb vista a no tenir problemes d'última hora. Podríem dir que són la nostra mà dreta dins l'Ajuntament. L'últim camp és el més enrevessat: al llarg dels temps sempre se'ns ha volgut ubicar a casa d'uns o altres, el present no és gaire diferent. Per això hem de tenir clar què volem i qui som: nosaltres som cultura i la cultura és del poble. Tota la feina és poca, desgasta molt i tot el que es fa és per no perjudicar la nostra colla i treure'n molt pocs beneficis.

Respecte del tema de les subvencions penso que no ens podem confiar d'aquestes partides per anar tirant, perquè hi haurà algun any que alguna colla s'hi enganxarà els dits. La visió que n'hauríem de tenir és una altra de ben diferent. Aquesta partida de diners és per fer més coses de les que ja fem; amb això vull dir que la subvenció no hauria de dir per tapar forats, al contrari, hauria d'ajudar a allò que volem fer de més a més aquell any.

3.2 Ajuntaments externs

Aquí hi ha un contacte que s'anomena tècnic de cultura, el qual és la nostra clau d'accés a possibles actuacions en aquell indret. Els tècnics de cultura són els qui programen els actes. Per tant, quan enviem una carta o un full l'hem d'adreçar a aquesta figura.

3.3 Promotors

De promotors n'hi ha de dos tipus: els que són individus, anomenats representants, i les empreses. Tots dos són vàlids, perquè a través d'ells podem aconseguir ballades de les quals nosaltres mai no ens assabentaríem. És un camp que, també per falta de coneixement, no està prou explotat: mitjançant els promotors podríem estar més ficats i tenir més presència en determinats ambients.

Un lloc on els podeu trobar i on la Coordinadora ja organitza la ballada és a la Fira de Manresa d'Espectacles d'Arrel Tradicional. Aquí hi confluyesen molts promotors, també ajuntaments, i és una porta oberta a establir molts contactes d'aquest tipus.

3.4 Comerciants, federacions de comerços

Els comerços o les federacions són interessants, ja que és on comprem tot el material que ens fa falta. És un espai del qual en podem treure molt profit, perquè a part del suport logístic que en podem obtenir, també ens arrela a la vila. Gràcies a ells ens podem fer presents en el dia a dia, perquè es poden fer adhesius d'amics de la colla, i als nostres rètols com més logotips hi hagi més ampli voldrà dir que és el suport que rebem.

3.5 Empreses

Hi ha grans empreses que tenen un departament de màrqueting o comunicació on podem sol·licitar ajut i col·laboració. Encara que cada cop són menys les empreses que ofereixen aquest suport.

3.6 Associacions de veïns

No cal dir que són una entitat emblemàtica que ens serveix per entrar en les diferents festes dels barris i carrers que organitzen les mateixes associacions.

3.7 Escoles

Els centres educatius al llarg del temps sempre han estat importants, segur que tots hem trobat moltes persones grans que ens han comentat que a l'escola van ballar bastons. Si fa un temps això era habitual, posteriorment va esdevenir una pràctica en desús, però ara es torna a introduir en assignatures com la de gimnàstica. Aquí tenim una oportunitat immillorable per difondre la nostra dansa. Podem presentar un projecte que pot ser una activitat extraescolar, uns tallers, un curset, on hi hagi uns objectius pedagògics; és a dir, una feina ben feta pot ajudar a fer que la divulgació sigui correcta i que, a més, reverteixi positivament en la colla.

3.8 Associacions de mares i pares d'alumnes

Aquestes associacions són també primordials, ja que per aconseguir infants o adolescents dependrà de si els pares ens atorguen la confiança i s'engresquen amb allò que els proposem. Les AMPA organitzen festes a l'escola, i aquesta també és una manera d'introduir-nos en aquest món.

4. Difusió

La difusió pròpiament dita ha de ser concreta i amb un enfocament clar dels resultats que volem obtenir. La publicitat, com diuen els entesos, funciona per impacte o per perseverança, i nosaltres no en tenim cap de les dues. Aleshores hem de buscar fórmules o utilitzar les que tenim sabent què volem.

4.1 Mitjans de comunicació

Tenim la premsa, la ràdio i la televisió; com més locals són aquests mitjans més accessible és poder-hi sortir. I no solament sortir quant a publicitat, sinó com a tema d'un reportatge, per aportar-los notícies o per farcir les seves agendes. Pel que fa a aquest últim punt de les agendes sí que hi ha premsa comarcal, i fins i tot nacional, que es fa ressò d'allò que es fa.

4.2 Pancartes i rètols

Els rètols a l'hora d'anunciar els actes que fem sí que són útils, a vegades més del que ens pensem. En canvi, si en fem per recaptar possibles bastoners tots sabem que la repercussió és escassa, però tenim presència a la vila. Aquests rètols per captar persones no han de partir de la llàstima, sinó que han de ser encoratjadors per aconseguir objectius més elevats. Hem de tenir en compte que en qualsevol fullet o rètol hi haurà d'haver el logotip de totes aquelles entitats que ens donen suport.

Les pancartes són molt cridaneres; enmig de les places són l'anunci més efectiu que tenim: són directes, sense competència i fan ambient.

4.3 Internet

Les noves tecnologies són importantíssimes, tota colla que vol actuar d'una manera regular és imprescindible que tingui la seva carta de presentació en forma de web i correu electrònic. Abans es passava una llista de telèfons i ara es passa una llista d'adreces electròniques, perquè amb un escrit arribo a vint, trenta, cent colles; en canvi fer vint trucades ja és una inversió de temps molt considerable. Des d'un altre punt de vista, internament el fet de tenir un correu de difusió per a les comunicacions internes és útil i molt eficaç.

Centrant-nos amb el web hem de comentar que ha d'estar ben fet, encara que sigui senzill, i ha de complir els mínims perquè a la persona que la consulta li sembli interessant i hi trobi la informació necessària. Hi ha aquelles tres normes bàsiques: la pàgina s'ha de visualitzar en deu segons, el text ha de caber en una pantalla, i amb tres enllaços s'ha de trobar la informació que es busca.

El lloc web és un altre tipus d'anunci, que té la virtut que qui hi entra en contacte és perquè hi està interessat o, si més no, a l'expectativa; així doncs, és una molt bona oportunitat per divulgar allò que som i, a part, també perquè es pugui, des del nostre lloc, accedir a altres colles i introduir-se dins el món bastoner.

El correu electrònic és una eina clau ja que hi ha molta gent a qui no li importa donar-lo; ara és més fàcil que et donin l'adreça electrònica que no pas un número de telèfon. Per això és interessant de tenir-ne un com a colla, per poder-nos comunicar amb la colla, amb persones de fora de la colla, amb entitats, amb mitjans de comunicació...

4.4 La paradeta

Tenir productes de la pròpia colla per vendre és una manera més de fer divulgació, és una manera de fer partícips les persones del teu entorn en la feina que fas.

5. Aspectes comuns

Si fins ara ens hem centrat en la feina de divulgació que cada colla pot fer en el seu entorn immediat, ara canviem l'angle de visió i l'ampliem a tot el territori de Catalunya. Hi destaquem tot un seguit de punts que seria bo de treballar.

5.1 Pedagogia interna

Tenim un aspecte molt important a treballar per la nostra divulgació; primer de tot ens hem d'explicar els nostres orígens, l'evolució, els diferents vestuaris, els estils de ballar, els bastons... Hi ha tot un seguit d'aspectes que per a la majoria dels membres de les colles és desconegut i planteja dificultats a l'hora de divulgar la nostra dansa. Això ens passa perquè no tenim una literatura que ens acompanyi, no tenim un seguit de llibres en els quals els més interessats en aquest tema, o els simples curiosos, es puguin empatxar de dades i de continguts.

5.2 Calendari

A part de la Trobada Nacional, que tots sabem que es fa al mes de juny, i de les actuacions que fem amb altres colles, no tenim un calendari regular des d'un punt de vista genèric prou clar d'on i quan actuem. No hi ha proa coneixement de si hi ha alguna ballada molt antiga que podria esdevenir un clàssic dins el món bastoner. No estan prou difoses dins el nostre món bastoner aquestes festes, i seria de gran ajut configurar aquest calendari.

5.3 Veure'ns i barrejar-nos

Nosaltres mateixos ens hem de visitar. Encara que la nostra colla no actuï, no ens hem de quedar a casa. Veure les diades d'altres colles també és important i molt enriquidor.

No deixem de ser un grup de colles reduït, encara que parlem d'un miler de colles bastoneres. Exceptuant els caps de colla, ara hi ha poc coneixement de les persones que hi som, i això ens fa restar força.

5.4 Presència en els mitjans de comunicació nacionals

Aquest punt el podem tenir en compte quan les colles siguin correctes i serioses quant al traspàs d'informació; quan es cregui que és important fer la tasca de divulgació d'allò que fa cadascú en els canals establerts. Perquè ningú no ens donarà suport; es necessita una constància, i que a nosaltres encara ens manca, per tenir un petit espai en algun mitjà.

5.5 La Coordinadora del Ball de Bastons de Catalunya (CCBC)

Les coordinadores no deixen de ser el reflex dels seus associats. Ens cal tenir una CCBC més forta, i això vol dir més implicació per part de les colles quant a persones i quant a feina a fer. Si volem ser forts hem de ser més els que treballem per a tots. Hem de fer una aposta decidida de quin model de gestió volem. Això repercutirà en tots els que hi formem part.

Malgrat que tinguem el fòrum bastoner a Internet, el flux d'informació i de debat és mínim i, per tant, no tenim un coneixement clar d'on ens trobem ara. No ens podem ajudar, perquè quan fem una cosa rellevant ens costa de fer arribar la informació a tothom; per tant, aquí tenim un escull bastant considerable. Tot i tenir els mitjans, no els sabem utilitzar correctament.

6. Conclusions

Per acabar voldria fer una mica de resum i sintetitzar en els punts següents:

- Cada colla és el principal motor de la divulgació de la nostra dansa. Si cadascun de nosaltres no som coneguts ni reconeguts al nostre lloc d'origen, no anirem pas gaire lluny.
- Hem de fomentar els canals de difusió, sobretot per Internet.
- Hem de ser presents al carrer, amb actuacions. Qualsevol motiu és bo perquè la gent ens vegi.
- Hem d'obtenir una bona xarxa de relacions amb entitats, comerços, administracions, etc.
- Ens hem de fer molt presents a les escoles i als instituts.
- Hem de tenir un fons documental a fi i efecte de poder aprofundir en el ball de bastons.
- Hem de fer més forta la Coordinadora per tenir més capacitat de gestió.
- Hem de crear un calendari sòlid i constant.
- Hem de fer pedagogia dins i fora del món bastoner.
- Cal que establim canals d'informació.

Autor: **Robert Rovira i Ferré**

Abans de res farem un seguit d'apreciacions vers el mot *dansa* i veurem què en surt de tot això. En parlar de dansa, el diccionari ens diu: “Ball, acció de ballar o de dansar / Successió de passos, salts, actituds, executats segons un ordre i un ritme determinats.”

Anem ara, doncs, a veure què volen dir, segons el diccionari: dansar i ball.

Dansar: “*Ballar.*”

Ball: “Acció de ballar; art de ballar / Successió de passos, de salts, d'actituds, executats segons un ordre i ritme determinats.”

Com haureu pogut comprovar l'acte de dansar i el de ballar, si més no, tenen les mateixes definicions, però intentem aprofundir una mica més en el que ens diu el diccionari sobre el mot *ball*.

Ball: “Comparsa de gent vestida expressament que executa tal o tal dansa en festes majors, processons, etc. Ara passa el ball de bastons.”

Fins aquí volíem arribar, el diccionari ens dóna com a exemple del que és un ball, el ball de bastons.

Amb totes aquestes definicions tenim que el ball de bastons és una dansa i que la ballen un grup de persones (noies, nois, dones, homes) vestits d'una manera determinada, que amb una successió regulada de passos, de salts, d'actituds, ordinàriament al so d'una música, desenvolupen una coreografia preestablerta i evolucionen en ocasions determinades per les places i carrers de les nostres poblacions.

Però tot això què té a veure amb l'enunciat d'aquest treball? Molt, ja que si no tenim ben present el que és cada cosa no podrem efectuar una divulgació coherent d'aquesta dansa vers la nostra societat.

Si antigament el ball de bastons solament era conegut en determinades poblacions i era ballat en unes dates de celebracions molt concretes, Pasqua, Corpus, festes majors, etc., i no sempre en tots aquests dies, ja que la idiosincràsia de cada ball i la seva situació geogràfica feia que si per a uns era important ballar només per Pasqua, altres per Corpus i la festa major, altres ho feien uns dies determinats i sota una advocació mariana, i així cada formació bastonera tenia molt marcades les seves dates dins la seva localitat.

Avui en dia el motiu de ballar continua bàsicament essent el mateix, amb la particularitat que en incrementar-se el nombre de colles i la facilitat de desplaçar-se, es pot ballar sota qualsevol altre pretext o esdeveniment (actes polítics, noces, congressos, etc.).

Per tant, podríem dir que hi ha avui tres vies de divulgació. La primera l'anomenaríem local, i correspondria quasi íntegrament a les colles, les quals s'haurien de preocupar de mantenir vives dins la seva població la tradició de ballar bastons, ensenyar a nous bastoners, efectuar tasca de

recerca de la seva història (si fos el cas), crear nous balls i coreografies i fer que la seva activitat sigui coneguda.

L'altra via l'anomenaríem nacional, i aquesta correspondria a les nostres institucions públiques, Generalitat, diputacions, consells comarcals i ajuntaments, que haurien de vetllar perquè aquests grups no perdin tot allò que han aconseguit fins ara. I com ho haurien de fer? Doncs molt senzill. No encaixonar-los amb lleis i normes de difícil compliment per a grups que són únicament amateurs, i donar-los subvencions i ajudes econòmiques per poder dur a terme les seves activitats més destacades.

I a la darrera li podríem dir *la dels* “nostres” mitjans de comunicació, sí! aquests que diuen que son “nostres” i que paguem entre tots, i que amb prou feines fan cas de la cultura popular i tradicional catalana, la del carrer, la del ball de bastons, la que tothom pot veure i de la qual pot gaudir sense pagar res, i que aquests mitjans de comunicació en donar-ne imatges també els sortiria de franc. Però tota la culpa no és seva, ja que les institucions abans detallades també haurien d'estar atentes al fet que les nostres danses tinguin la difusió mediàtica que els cal; al cap i a la fi, el ball de bastons sempre havia estat com una forma de representació municipal o ciutadana i el seu manteniment anava a càrrec del pressupost públic municipal. I ja ho diuen els entesos: “qui perd els orígens, per la identitat”; vejam si ara amb tanta globalització perdrem “bous i esvelles”.

BALL DE BASTONS DE BARCELONA

Autors: **Anna Bigas i Puig, Montserrat Garrich i Ribera,
Jordi Bartolomé i Antonés, Joan Gómez i Soriano**

Aquesta comunicació s'emmarca dins dels actes que l'Esbart Català de Dansaires de Barcelona ha programat entre l'octubre del 2004 i el setembre del 2005 en record de la figura d'Aureli Capmany. L'objectiu és donar a conèixer l'interès i la tasca que aquest va desenvolupar al voltant del ball de bastons.

Aureli Capmany Farrès (1868-1954), figura cabdal per a la dansa catalana, va formar part de l'Esbart Català de Dansaires des dels inicis de l'entitat (1908) fins a la seva mort. A més d'exercir-hi de director, Capmany hi va fer un dels seus projectes: l'organització de l'Arxiu de Dansa Tradicional Catalana.

Les manifestacions festives de la ciutat de Barcelona han comptat amb la presència de colles de balls de bastons: algunes ocasions han estat colles locals, i quan això no ha estat possible s'han convidat colles d'altres poblacions.

La festa barcelonina per excel·lència en la qual han estat protagonistes és la processó del Corpus, en què desfilaven entre els grups de música i les peces d'imatgeria festiva. Així, han estat representats en algunes auques que mostren la processó de Barcelona. També en ocasions extraordinàries s'ha comptat amb la presència d'una colla de bastoners: entrades a la ciutat de reis, prínceps i personalitats destacades, celebracions pel nomenament de sants i santes, exposicions universals, etc.

Als inicis del segle XX, però, Aureli Capmany creu que el costum de ballar el ball de bastons a Barcelona s'està perdent i per això decideix ensenyar un grup de nois orfes de la Casa de la Caritat perquè puguin sortir a la processó del Corpus. Més endavant, i amb motiu de l'Exposició de l'any 1929, Aureli Capmany torna a incidir en el ball de bastons, aquest cop creant una coreografia destinada als actes festius de l'esdeveniment.

Com a responsable de l'Esbart Català de Dansaires, Aureli Capmany va procurar que en aquesta entitat es ballessin balls de bastons, i per això des dels seus inicis l'entitat ha comptat, com a mínim, amb una colla de bastoners, que de fet és, actualment, la colla de bastoners en actiu més antiga de la ciutat.

Amb el pas dels anys i la incorporació de les dones i amb la formació de les colles petita i mitjana, avui l'Esbart Català de Dansaires té tres colles nombroses de bastoners.

Les colles de bastoners, juntes o per separat, surten al carrer de manera fixa per les Festes de la Mercè, festa major de Barcelona, per les Festes de Santa Eulàlia, festa petita o d'hivern, per la processó del Corpus i per les Festes de Sant Roc de la Plaça Nova. També se les pots veure en festes majors d'altres barris de la ciutat o de poblacions catalanes. En general, darrerament, les colles bastoneres de l'Esbart Català de Dansaires ballen balls de bastons d'altres poblacions, alguns dels quals van ser recollits i documentats a l'Arxiu de Dansa Tradicional Catalana.

A l'Arxiu de Dansa Tradicional de l'Esbart Català de Dansaires hi consta una melodia amb el nom de Ball de Bastons de Barcelona i s'hi troben fotografies de la colla organitzada per Capmany amb els joves orfes de la Casa de la Caritat.

De feia temps, els responsables actuals de l'esbart volien treballar aquests materials per poder recuperar un ball de bastons de Barcelona.

Quan l'any 2004, l'esbart decideix programar un seguit d'actes i accions en record i memòria d'Aureli Capmany torna a plantejar-se la possibilitat de treballar amb els materials sobre el ball de bastons que ell va deixar. És per aquest motiu que finalment hem decidit dur a terme la iniciativa, refer la coreografia segons el material i posar-lo al carrer.

La melodia que consta a l'arxiu sota la denominació de *Ball de bastons de Barcelona* és la cançó anomenada *Deu pometes té el pomer*, una peça molt coneguda per petits i grans que facilita la memorització per part dels bastoners i el reconeixement per part del públic. A més d'aquests avantatges, la música és adient per picar bastons.

Curiosament, la melodia de *Deu pometes té el pomer* ja era utilitzada per les colles bastoneres de l'Esbart Català de Dansaires per fer entrades a plaça o altres desplaçaments tot picant una seqüència repetitiva de picades.

La cançó té dues frases musicals de vuit compassos cadascuna; el conjunt de setze compassos es pot repetir les vegades que convingui. En algunes fotografies de què es disposa es veu al fons i darrere els bastoners dos músics: un flabiolaire i un timbaler, formació que ja és usada per l'entitat per acompanyar les colles bastoneres.

A les fotografies també s'aprecien: la formació inicial formada per dos grups de quatre bastoners encarats dos a dos, el braç que pica a munt i el que pica avall, la direcció de la picada, l'evolució de la cadena de vuit bastoners; o sigui, feta pels components dels dos grups inicials de quatre bastoners.

Amb aquesta informació i la melodia s'ha reconstruït la primera part del *Ball de bastons de Barcelona* amb una coreografia que més endavant pot ser ampliada. L'objectiu de l'Esbart Català de Dansaires és que amb aquest ball ballar bastons alhora tots els bastoners de l'entitat, dels de quatre anys en amunt.

El Ball de bastons de Barcelona sortirà al carrer per primer cop a la processó del Corpus d'enguany, tot i que la presentació oficial la realitzarem el mes de setembre al Matí Bastoner, acte que reuneix les cinc colles bastoneres de Barcelona per les Festes de la Mercè, festa major de Barcelona. Aquesta acció serà la darrera activitat dedicada al record d'Aureli Capmany i tancarà l'any que l'Esbart Català de Dansaires li ha dedicat amb l'organització de diferents actes.

COM PODEM FER LA DESCRIPCIÓ GEOGRÀFICA D'UN BALL DE BASTONS?

Autors: **Montserrat Garrich i Ribera, Anna Viñolas i Insa
i Núria Viñolas i Insa**

Actualment, la Montserrat Garrich, l'Anna Viñolas i la Núria Viñolas estem elaborant un *Manual de descripció coreogràfica específic per als balls de bastons*.

És una tasca complexa atesa la gran possibilitat que hi ha de moviments, formes de picar, figures, evolucions, etc. Esperem que el resultat sigui útil i de grat de tothom.

L'objectiu principal del *Manual* és facilitar la tasca de transmetre una determinada coreografia del ball de bastons, amb la finalitat que sigui una eina eficaç per a les pròpies colles i que ajudi al traspàs generacional en els balls que queden només en la memòria de la gent gran. També pot servir a aquelles persones interessades en aquesta tipologia de balls com a document valuós d'estudi.

Es tracta, doncs, de presentar de forma organitzada, estructurada i estandarditzada la coreografia d'un ball amb relació a la música amb la qual s'ha de ballar.

Us podeu preguntar “qui són aquestes per fer aquesta tasca?” Principalment us hem de dir que som bastoneres i que formem part de la colla de l'Esbart Català de Dansaires. Les tres som o hem estat mestres de balls de bastons amb les nostres colles infantils, i aquest fet ens ha portat a reflexionar sobre la manca de material que hi ha al voltant d'aquesta tipologia de balls.

Finalment, volem dir-vos que no partim de zero en la tasca de la descripció coreogràfica, ja que a la vegada les tres també som coautores del *Manual de descripció coreogràfica de dansa tradicional* publicat per l'editorial El Mèdol l'any 1999, i del qual aquest que ara estem elaborant pels balls de bastons n'és una concreció.

A causa de la multiplicitat de colles, figures, noms de picades... que envolten els balls de bastons, abans de començar hem optat per fer una revisió de les diferents descripcions coreogràfiques que s'han elaborat fins al moment per tal de valorar els seus aspectes positius i negatius en la comprensió dels documents.

En el *Manual de descripció de balls de bastons* hi podreu trobar:

- Com es pot plasmar sobre un paper la disposició espacial d'una colla de bastoners.
- Com es poden representar les evolucions coreogràfiques d'un ball de bastons.
- Com es poden diferenciar els grups de bastoners dins d'un ball i, si es dóna el cas, com es pot individualitzar els bastoners o concretar particularitats d'algun d'ells, com ara el cap de colla.
- Com es pot explicar i fer entenedora la combinació del joc dels bastons que estructurarem en “picades”. Els paràmetres de qualsevol picada són: el lloc de la picada, la posició dels bastons, la direcció del moviment i l'acció del bastó. Altres elements com l'enllaç música-coreografia, nombre de balladors, grau de dificultat, indumentària, etc.

En l'elaboració d'aquest treball, no pretenem en cap cas i no és de cap manera l'objectiu reproduir còpies clòniques dels balls d'una colla bastonera, ja que hi ha una sèrie d'aspectes que no es poden transmetre mitjançant el paper, com éra l'”aire” del ball: la manera pròpia de ballar de cada colla, aquella força amb què es pica, la transmissió d'alegria i l'energia que els bastoners aboquen a l'hora de ballar.

Així, cada colla bastonera té una manera pròpia i característica de ballar que s'ha de transmetre de forma oral: la forma de saltar, de picar, d'interpretar la melodia, el tipus de bastó que utilitzen, la indumentària i estris addicionals; tot això al voltant d'una coreografia. És per això, doncs, que dues colles bastoneres mai ballaran igual malgrat que la coreografia sigui la mateixa.

Desitgem que en un temps no gaire llunyà us puguem presentar el treball editat i que sigui realment una eina de treball eficaç i útil per a la major part de les colles bastoneres del nostre país.

ÀMBIT – 4
MÚSICA

Comunicació d'àmbit:

EVOLUCIÓ EN ELS DARRERS ANYS

Autor: **Àngel Vallverdú Rom**

Parlar de l'evolució de la música del ball de bastons en els darrers deu anys és una tasca complicada. A ningú se li escapa que aquest període temporal és indestruïble d'èpoques anteriors, tota vegada ho és del futur més o menys llunyà, però aqueixa comunicació no pretén entrar a fer anàlisi històrica ni ser una bola de vidre que ens digui com anirà el tema d'aquí a uns anys.

L'únic que pretén és analitzar, breument, l'estat musical del ball de bastons en aquest interval, simplement això. Per això dividiré la comunicació en tres aspectes que considero com a més importants, éssent conscient que altres assistents pensaran que hi ha altres temes amb més entitat. Els que proposo, doncs, són:

- Repertori
- Intèrprets i interpretació
- Instruments musicals

Repertori

Dues són les característiques primordials del repertori musical del món bastoner: la conservació de bona part de melodies antigues i/o rituals i la permeabilitat de músiques a priori "no bastoneres" aplicades a la dansa. Dins la segona característica hem pogut constatar per mitjà de testimonis vius, així com per la consulta a arxius històrics, com temes populars s'han aplicat des de temps prou reculats a la dansa. No se'ns fa estrany (ni a nosaltres ni als nostres besavis) de veure grups que ballen al so de músiques com "Quan lo pare no té pa" o "El virolet" tot i que amb títols exclusivament bastoners. Tampoc se'ns ha fet estrany que músiques diguem-ne "de moda" hagin servit per acompanyar tants altres balls. Com a mostra d'això vegem com hi ha una gran quantitat de figures que s'anomenen "Rigodons", "Polca", "Xotis" o "Masurca". Més cap aquí hem vist la incorporació de "La Raspa" o el mateix "Casatxoc".

En els darrers deu anys la tendència ha sigut bàsicament la mateixa que en èpoques pretèrites, encara que la incorporació de músiques de moda ha sigut una mica més minsa tot i que present amb una important aportació de temes de la Companyia Elèctrica Dharma, per exemple, o temes de l'Estat espanyol com "La vaca", passant per casos realment curiosos com cançons del grup Queen.

El manteniment de músiques exclusivament bastoneres ha sigut important i no només això, sinó que s'ha detectat una certa tendència a la recuperació de músiques conservades gràcies a partitures antigues (vegeu els casos de Masquefa, Vilanova i la Geltrú o Sant Pere de Ribes).

Fins a meitat de segle XX no es tenia gairebé constància de músiques d'autor en el ball de bastons, però aquest fenomen ha anat en augment i hem de destacar l'aportació d'alguns compositors de música per a instruments tradicionals, com el graller Jaume Vidal i Vidal (e.p.d), o d'altres joves compositors, com és el cas del bon planter de Torredembarra. En aquest sentit, cal esmentar la

important aportació que fou la celebració del Concurs de Músiques per a Ball de Bastons que organitzà la Coordinadora de Ball de Bastons de Catalunya.

També cal remarcar el fet que en moltes Trobades Nacionals de Bastoners es facin músiques *ex profeso* perquè totes les colles les ballin alhora. Però la gran aportació per ampliar repertori musical ha estat, i és, l'adaptació de músiques tradicionals. S'han creat innumbrables balls amb cançons com “El ball de la Civada”, “La cirereta” o “El gegant del Pi”, degut bàsicament a una magnífica mentalització en alça per part de les colles cap a una “nocòpia” de balls d'altres indrets, cosa que cap als anys vuitanta del segle passat (i també en dècades anteriors) fou la tònica general en el moment de buscar més músiques per ballar i que, sigui dit de passada, tants maldecaps va portar a tantes i tantes colles.

Així doncs, quant al repertori, destacarem que convé seguir inculcant un esperit de recerca dels repertoris antics aplicant-los de bellnou a la dansa, ja que així ampliarem el repertori amb els balls considerats com a nous i tendirem a conservar els antics que havien caigut en l'oblit. Convindria ésser curiosos a l'hora de triar músiques “populars” per adaptar-les a la dansa, ja que en massa ocasions els resultats són gairebé histriònics, convertint la majestuositat del ball en un simple grup d'animació. És també molt recomanable continuar promocionant la nova composició de músiques. L'originalitat per si mateixa ja és un motiu prou interessant per treballar-hi, a més d'un motiu d'identitat per cadascuna de les colles que opten per orientar el seu treball en aquest sentit. Quant a l'adaptació de músiques tradicionals, sense deixar de ser recomanable convindria fer-ne un ús i no pas un abús, ja que en cas contrari podem caure en l'ensopiment que totes les colles del país tinguin al repertori, per exemple, el “Violet Sant Pere”.

Intèrprets i interpretació

Quant als intèrprets i les tipologies d'aquests considero que continuen essent pràcticament les mateixes ara que deu anys enrere, això és:

- Aquell que interpreta un instrument tradicional exclusivament i única per acompanyar la seva colla, sense cap altra aspiració que el grup disposi d'un so més o menys musical a part dels cops de bastó o el so dels picarols. Diguem que, com a contrapartida, per a moltes colles l'aspiració és recíproca: disposar d'algú que toqui un instrument (preferiblement tradicional) sense preocupar-se de la qualitat musical i, això sí, que aquest o aquests intèrprets ho facin de franc. I no es tracta de demonitzar les colles per això, ja que mentre que anys enrere poques colles actuaven de franc la tendència actual és absolutament inversa i, per tant, no es poden permetre de pagar ja no els emoluments de músics, sinó que ni tan sols poden costejar una mínima formació per aquells membres de la colla que fan sonar l'instrument en qüestió. Val a dir que ara per ara és el col·lectiu de músics més nombrós.
- Músics semiprofessionals que tenen com a activitat lucrativa principal qualsevol ofici i el compaginen amb la pràctica de la música tradicional. No es limiten a acompanyar balls de bastons, sinó que se'ls pot veure i escoltar amb qualsevol altra dansa, fent cercaviles o oferint concerts, però sí que amb un grau d'implicació important, això sí, amb un o més grups. Són intèrprets, generalment, amb uns nivells musicals molt acceptables, un esperit d'investigació accentuat i un fort sentit del ritual.

- Músics professionals. Com la denominació indica són persones que obtenen la pràctica totalitat dels seus ingressos gràcies a la pràctica de la música. És una obvietat parlar del seu nivell interpretatiu, esperit d'investigació i sentit del ritual atesa la seva professionalitat, però no cal dir que hi ha de tot, com en qualsevol ofici.

Avui per avui són el grup més minoritari dins dels intèrprets, val a dir que en les darreres dècades la seva existència ha sigut pràcticament testimonial, mentre que últimament és un grup que es va obrint pas dins del panorama musical amb lentitud però també amb fermesa.

Quant a la interpretació, o més concretament en la qualitat interpretativa, constato un doble vessant; un que es manté estàtic en tendències anteriors al període que ens ocupa i un altre que tendeix a una millora general. Vegem-ho.

Convé no defugir la tendència implantada a partir de la recuperació democràtica de “democratitzar” (valgui la redundància) la festa. Acostar-la al públic ha sigut una pràctica sociopolítica a bastament coneguda i que ara no entraré a analitzar, però sí esmentaré el “boom” d'intèrprets musicals de carrer que vam veure en aquesta època. Redundaré en el fet més que conegut que agafar una gralla i fer-la sonar és quelcom relativament senzill a més d'econòmic. Això ha provocat una autèntica proliferació de persones que han dedicat els seus caps de setmana a acompanyar majoritàriament gegants tot accionant l'esmentat aeròfon de llengüeta doble, igual que podrien haver-lo dedicat a qualsevulla altra activitat lúdica. Certament s'han donat casos en què algú ha aconseguit un nivell mínimament acceptable, però la tònica ha sigut totalment inversa, fins al punt que s'ha aconseguit una autèntica denigració de l'instrument. Aquest desprestigi ha arribat, fins i tot, a les esferes que van promocionar-lo d'entrada tot pensant que l'operació matemàtica “incentiu+quantitat=qualitat” funcionaria. No va ser així, almenys a curt termini, i el problema es va convertir en el peix que es mossega la cua, ja que d'igual manera que si ni els mateixos impulsors a nivell institucional de la gralla consideraven que l'instrument havia de servir per fer autèntica música, com havia de passar pel cap d'aquells que la tocaven voler aprendre i millorar? D'aquí aquella trista i cèlebre frase que hem sentit en tantes i tantes cercaviles: “l'important és que hi hagi soroll”. El ball de bastons no ha sigut indemne a aquest fenomen, tot i que aquest s'ha produït d'una forma menys estrepitosa que en altres àmbits.

Fins a principis dels anys noranta del segle passat era encara més o menys normal veure grups de grallers tipus “xaranga” amb bombo i platerets incorporats, però sortosament, en el moment que ens trobem la seva presència és pràcticament testimonial. Tot i amb això convé no abaixar la guàrdia, ja que encara queda un llarg camí pel que fa a nivell interpretatiu.

Convé no confondre un bon coneixement del rol que hom ha de jugar dins la dansa. Cal interpretar d'una forma, com a mínim, digna. Cal que les colles s'esforcin a fer que els seus músics (propis o llogats) millorin la tècnica.

Cal que siguin exigents i demanin el mateix sacrifici que es demana als mateixos balladors. Cal que els músics siguin això: músics. Però, com en tot en la vida, ha d'haver-hi una contrapartida, ja que si s'estira massa, el fil es trenca. És necessari, doncs, que el músic que veu que se li exigeix cada dia més qualitat i que ell és capaç d'oferir-la rebi una contraprestació a canvi, ja sigui econòmica o d'altre tipus. En efecte, això és molt fàcil de dir però molt complicat de portar a terme (en sóc conscient), de fet, ja he esmentat abans els problemes econòmics que pateixen la majoria de colles, però aquí és on cal que cadascú hi posi imaginació i es trobin solucions concretes per a cada cas. No crec que hi hagi una panacea universal en aquest sentit. En aquest paràgraf he esmentat el cas concret de la

gralla, però no voldria passar per alt que l'exemple és totalment extrapolable a d'altres instruments tradicionals que podrien “patir” o ja “pateixen” tal fenomen.

Instruments musicals

Recomano l'escrit de Xavier Bayer i González “Presència instrumental en el ball de bastons” del CD El Ball de Bastons² on parla sobre el volum sonor i el paisatge sonor. Bayer ens explica que l'urbanisme català en temps pretèrits configurava uns carrers (vies públiques en general) més estrets que els que es construeixen avui en dia, a més d'un moment concret (les processons, generalment de Corpus Christi) on el ball de bastons s'escenificava, en el qual el públic romania en un absolut silenci reverencial. Això feia que un flabiol sol, una gralla solista o, fins i tot, un violí es poguessin escoltar perfectament no només pels balladors, sinó pel públic en general. Per sort o per desgràcia avui en dia tenim carrers amples, grans avingudes, i el ball de bastons es pot contemplar en tota mena d'actes cívics on hi ha de tot menys el silenci que abans he esmentat. Tot això, afegit al fet que (afortunadament) tenim un gran nombre d'elements festius, tots amb música pròpia, fa que haguem d'apujar el volum dels nostres instruments, ajuntar dos o més músics per fer-nos sentir més i millor o, ja directament, abandonar l'instrument tradicional (flabiol, acordió, violí...) per passar-nos a la gralla. En efecte, aquest instrument que ja he anomenat a bastament també ha guanyat terreny gràcies a la seva força per fer-se sentir per damunt d'altres, arraconant-ne d'altres que des de temps prou reculats han acompanyat la dansa. Aqueix és, certament, un dels problemes principals amb què hem de lluitar els que volem que es mantingui la identitat pròpia de cada zona a nivell instrumental. Ja he esmentat abans que el ball de bastons és, i ha sigut, una dansa absolutament permeable a tendències i que gràcies a això en molts casos s'ha mantingut, però no podem permetre que els canvis que en altres temps haguessin necessitat dècades per produir-se avui dia es produeixin en pocs mesos. És per tot això que faig una crida a totes les colles a perseverar en la conservació d'aquells instruments que han donat personalitat pròpia a la seva dansa. Adonar-se que una dansa “funciona” millor amb l'instrument de sempre (per dir-ho així) no és gaire complicat, i només cal fer la prova. Alguns ja l'han feta i ho han constatat ràpidament. Cert és que de vegades l'instrument en qüestió és més car i més complicat de sonar que d'altres, però cal recordar que la vida musical d'un intèrpret pot no limitar-se a acompanyar un ball de bastons i que els rendiments que se'n poden obtenir van més enllà. Deu anys enrere era també més complicat de trobar bons instruments tradicionals, però el pas del temps també ens ha aportat més i millors constructors que amb el seu *savoir faire* van millorant-los cada dia. Sense anar més lluny permeteu-me que posi, una vegada més, l'exemple de la gralla. L'any 1994 es podien comptar amb els dits de mitja mà els grups que disposaven d'una gralla baixa, i menys encara eren els luthiers que en construïen. Avui dia disposem d'una important nòmina de grups que l'han incorporada a la seva formació, i es veuen així obligats a millorar la seva tècnica i a ampliar repertori. En aquest mateix sentit trobem ja constructors que l'han incorporada al seu catàleg, i de passada han millorat aquest instrument que al seu moment fou peça clau al nostre folklore.

I ja per tancar aquesta dissertació vull incidir novament en un assumpte cabdal no només en l'àmbit musical, sinó que afecta tota la Festa i que, de ben segur, serà tractat dins d'un dels altres àmbits d'aquestes jornades d'estudi. És, precisament, el model festiu que desitgem. Realment volem anar cap a una festa absolutament desritualitzada on els elements festius surtin al carrer simplement per donar plaer a aquells que volen participar-hi prescindint, com passa tantes vegades, de si allò que s'està portant a terme interessa a un públic potencial ja cansat de presenciar

uns espectacles que moltes vegades considera anacrònics pel simple fet de veure'ls descontextualitzats a la vegada que massificats? ¿O bé ens estimem més que hi hagi “poc però bo”? ¿Que un grup de bastoners (o de geganters, o de castellers) pugui veure's dins la seva festa major, amb el seu públic, amb aquell clima que fa que se'ns posi la pell de gallina i vibrem tot encomanant-nos d'aquell sentiment de festa més que no pas veure un quatre de vuit cada diumenge pel Canal 33 en una plaça que amb prou feines pot distingir un acotxador d'una pinya?

ELS PALS I ELS BASTONS PERCUDITS

Autor: **Josep Crivillé i Bargalló. Fonoteca de Música Tradicional Catalana**

La meua aportació d'avui, més que una comunicació vol ser una petita reivindicació.

Vull reivindicar la condició de sonadors per als pals i per als bastons i per fer-ho en vull parlar mínimament com a idiòfons que són. La classificació dels instruments ètnics feta per E. O. V. Hornsbostel i C. Sachs determina per aquesta gran categoria aquells instruments capaços d'obtenir el so a partir d'ells mateixos.

Com tots sabeu, les grans categories d'un sistema classificatori tenen sempre moltes divisions i subdivisions. Jo, però, i per la casuística que avui ens mou, en tindrè suficient amb fer memòria d'aquella que agrupa els idiòfons anomenats de percussió directa: els que obtenen el so a partir del xoc de llur propi cos, com són els pals i, evidentment, els bastons.

Deixeu-me dir, perquè crec que ara ve al cas, que quan Curt Sachs en un dels seus estudis va tractar del possible origen dels instruments musicals i dels sonadors, expressava el seu parer en el sentit que aquesta qüestió no podria ser dirimida fins que no haguessin estat dilucidats quins havien estat els primers impulsos que varen conduir els individus a desenvolupar els seus instints rítmics. Aitals ímpetus, segons ell, el portaren a fer picaments de mans, colpejar el terra o percutir sobre el propi cos: abdomen, anques, etc., tot trobant amb ell mateix el primer i el més rudimentari dels sonadors musicals.

He començat precisament amb una cita de qüestió organològica sense simbolisme de cap mena. Volgudament ho he fet així perquè és la referència que en dóna C. Sachs en l'escrit que he comentat ara i que dóna en el seu llibre *Geits und Werden der Musikinstrumente*.³ Altrament, i no seria bo esmerçar més temps del meu comunicat sense apuntar-ho, els pals i els bastons, amb la gestualitat i el seu ball, han estat de bon antuvi gairebé sempre entrellaçats amb els balls d'espases, cosa que ha donat peu als seus estudiosos a relacionar-los amb les actituds de defensa, comandament i lluita, als rituals fàl·lics i de fecunditat de la terra.

Quant a les ideologies superiors i els simbolismes de tota mena que en els distints estadis que estudien els humanistes del nostre món occidental s'hi han sabut trobar, sembla que les que els determinen unes arrels gregues puguin ser les més plausibles⁴.

De tot això que vinc dient se'n podria parlar molt llargament. Deixeu-me, solament, llegir el testimoni que Curt Sachs, tantes vegades citat en poques línies, va deixar escrit en un dels seus llibres sobre els orígens de l'art dels sons. Hi diu:⁵ “Els pals (palets en diu ell) són els primers “instruments” (sonadors) que ens registren les fonts documentals egípcies. Uns vasos prehistòrics fets 3.000 anys aC ens presenten unes dansarines que ballen al so d'uns palets i que els percudeixen elles mateixes, prement-los amb una sola mà. L'“instrument” (el sonador), sol estar curiosament dibuixat; consisteix en dos pals, corbs com bumerangs, que es fan servir amb una sola mà i que es percutien entre ells. Uns tipus d'objectes similars són ben coneguts pels antropòlegs com a objectes fets servir per a la caça, i que esdevenen similars a una llançadora. Els projectils egipcis devien ser, si fa o no fa, de la mateixa forma, ja que el seu ideograma jeroglífic correspon

exactament al dels pals prehistòrics fets servir per a la dansa. És fàcil trobar el graó que els uneix: els caçadors egipcis s'aproximaven a les bardisses dels papirs de la ribera del Nil, percutien els seus palets per espantar acústicament les aus i llençar-los, més tard, contra la cacera quan aquesta reprenia el vol.

Aquest és un cas més de com un objecte, potser rar, però d'ús pràctic segons com, es converteix en “instrument” (sonador) musical.

Entre els Cágabas de Serra Nevada, a Colòmbia, és coneixia un exemple similar. Usaven uns tipus de palets gairebé idèntics per espantar els ocells dels sembrats i per acompanyar una dansa màgica que va ser batejada amb el nom de “dansa contra els ocells”. A Egipte, l'any 1930 Curt Sachs va assistir encara a un acte similar, i va veure com uns agricultors espantaven de la mateixa manera una plaga de llagostes.

Una altra dansa màgica que assegura una bona collita està representada en una tomba antiga egípcia de l'any 2700 aC. Una filera de treballadors rurals avança amb pas ferm i cadenciós, típic dels ritualismes de fertilitat, mentre es colpeja amb uns bastons curts sostinguts amb ambdues mans.

L'ús pràctic del ritme produït per la percussió dels bastons es veu en els relleus fets poc després de l'any 3000 aC: mentre els veremadors van trepitjant els raïms, altres dos homes amb un bastó a cada mà marquen el ritme per facilitar la cansada feina. Aquest és un exemple arcaic del ritme en el treball com a font d'activitats musicals acompanyades per la música, i que la seva importància va exagerar tant el sociòleg Karl Bücher en el seu conegut llibre *Arbeit und Rhythmus* (“Treball i Ritme”).

Els pals per a les dues mans els trobem en dos exemples. Els d'una sola mà apareixen de manera constant. Es feien de fusta, d'os o de marfil i els seus extrems es construïen en formes de mans humanes, de cap d'espècies d'animals o de personatges diversos. Alguns estaven decorats amb l'esfinx d'Hathor, deessa del cel, de l'alegria i de la mort. En una pintura de les rodalies del 1500 aC hi trobem dues dones percutint els bastons, són les anomenades Glorificadoras de la deessa d'Hathor, senyora de Dandara. Sembla que els bastons havien estat uns sonadors freqüentment usats en el culte d'Hathor i, molt probablement, cada dona tenia el seu sonador per adorar la deessa, com avui tota dona catòlica té un rosari”-quan C. Sachs escrivia tot això era l'any 1921.

Prenent com a motiu conductor part de la narració anterior, que havia llegit ja feia temps, i el llibre que s'hi cita –bàsic per a mi en els moments inicials dels meus estudis–, i recordant les experiències adquirides i els coneixements que ens van proporcionar el fet de coordinar el volum sonor d'*El Ball de Bastons a Catalunya* que fa un temps va treure la FMTC i fer-hi un estudi musical, voldria exposar, encara que molt breument, el que tot això m'ha suggerit, bo i fent una nova lectura dels darrers paràgrafs de la pàgina anterior redactats per C. Sachs. En concret, els que diuen: “Una altra dansa màgica que assegura (...) ambdues mans” i “L'ús pràctic del ritme produït la percussió (...), que la seva importància va exagerar tant el sociòleg Karl Bücher en el seu llibre *Arbeir und Rhytmus* (“Treball i Ritme”).”

Certament. Els entramats, els jocs, les consignes, els comandaments que dicta el ritme poden ser únics! I amb això no vull dir de cap de les maneres que els discursos melòdics que s'hi tractin no siguin interessants i digníssims, mereixedors de tot elogi per la seva execució ben conjunta. El que sí és cert és que el pal o el bastó aquí és el gran protagonista: sonador / instrument, motor del

ball, ànima de tot un dinamisme, etc. S'entén que sigui així, doncs, la gestualitat agressiva que demana el joc que s'ha fet dansa: mans, braços, peus, tot el cos balancejant, una estructura formal rítmicament regularitzada; subdivisions de vuit compassos amb submúltiples o reiteracions d'aquests a manera de repeticions, en què els discursos melòdics no tenen un protagonisme imperant, sinó que esdevindrà la repartició del ritme, així com la seva bona distribució organitzativa, la qual cosa serà taxativa per a una bona configuració i execució d'aquest ball tan singular.

Podeu dir que en els caients melòdics de tants i tants d'altres balls i danses, i en els seus acompanyaments musicals més genuïns, els trets proporcionals que he assenyalat també s'hi troben. Teniu tota la raó. Però ara i aquí, en el nostre ball de bastons serà el ritme ajustat i precís el factor imprescindible, el subjecte principal i que, sense ell, tot se n'aniria en orris!

Acabo la meva exposició amb dos exemples musicals.

El primer serà una Milana que es va guardar mercès als llibrets d'orgue. És d'una bellíssima textura melòdica en què els instruments acompanyants llueixen de llur tècnica interpretativa. Bo és fer-ho i que se'ls hi tingui en bona estima. Els balladors, però, han d'estar atents a les pulsacions rítmiques per les translacions dels seus moviments. No hi pot mancar, doncs, la divisió regularitzada del ritme i, aquest, que s'hi faci present de forma ben estricta, modificada i ajustada.

1 La Milana.

Vilanova i La Geltrú (Garraf)

Intèrprets: Daniel Carbonell Sugrañes (gralla), Jaume Aguza Sañé (gralla), David Gázquez Sugrañes (gralla), Albert Carbonell Sugrañes (timbal).

F.2000.03.42. FMTC. Sèrie 2. Volum 2.

1:03

El segon i darrer exemple ens arriba de Tarragona. A les orelles d'un neòfit sembla tota una altra cosa. Es tracta del ball de la Llarga / Sotacama on seran característics els crits del cap de colla per indicar als bastoners les evolucions que han d'executar. A part de les indicacions que ell farà, "Cop sec!", "Sotacama!", "Tèrcien!", serà el ritme el seu fil conductor i el que s'hi farà present de manera insubstituïble, estricta, modificada i ajustada però del tot diferenciada al de La Milana, ja que la línia melòdica és mínima.

12 Llarga – Sotacama

Tarragona (Tarragonès) Intèrpret: Montserrat Canela Grau (Flauta)

F.2000.01.01. FMTC. Sèrie 2. Volum 2.

1:08

BASTONS I DISCIPLINA MUSICAL

Autor: **Xavier Orriols i Sendra. Aula de Música Tradicional i Popular del Departament de Cultura**

El ball de bastons és una dansa que presenta la singularitat, no rara però tampoc freqüent, que l'element que caracteritza el ball a més de subjecte coreogràfic és també un instrument de música. Aquest fet condiona d'entrada qualsevol consideració musical que contempli aquest ball.

Efectivament, el bastó és un instrument idiòfon, paraula introduïda per designar la categoria d'instruments que engloba aquells de constitució sòlida que entren en vibració per l'impuls de la pròpia naturalesa després de ser excitats.

Els idiòfons percudits que es troben en estat natural, com els bastons, les pedres o les petxines, són considerats pels musicòlegs com els més primitius i se'ls situa cronològicament en períodes anteriors al paleolític. Són instruments sonors capaços solament de produir sorolls, perquè el seu so és propagat en freqüències imprecises. En el cas dels bastons direm que són idiòfons d'entretoc directe que es posen en vibració al ser colpejades dues parts sonores simètriques i complementàries. Per la naturalesa del material de què són compostos, és a dir la fusta, els classificarem com a xilòfons, això és, fusta que sona.

Aquesta funcionalitat ancestral que ha travessat els segles sense perdre la categoria instrumental és, sens dubte, el que dóna una gran força connotada de valors màgics i misteriosos, més enllà dels intrínsecament estètics, al vigent i universal ball de bastons.

En el mateix sentit ens trobem amb uns instruments que sense allunyar-se massa d'aquells propòsits primitius, certament han evolucionat fins a esdevenir significatius i identificadors de determinades ètnies i estils musicals. Vegeu a tall d'exemple els claves de la música afrocaribenya o la *txalaparta* d'Heuskalerria.

En tot cas hem de ser conscients també que qualsevol executant dels balls de bastons es converteix automàticament en un músic acompanyant de l'exercici, principalment en el vessant rítmic, encara que no exclusivament, perquè també aporten tímbrica, intensitat, color i insinuacions harmòniques, sobretot si tenim en compte l'acompanyament dels cascabels o picarols, l'altre component instrumental d'idiòfons que accionen alhora els bastoners de moltes de les colles del nostre país.

L'altre element musical que articula el ball, ultra els bastoners, és la melodia sobre la qual es munta la coreografia. Això ens porta a considerar:

- a) Els instruments i les formacions instrumentals que l'executen.
- b) La naturalesa de les melodies.
- c) L'equilibri i precisió entre el discurs dels músics acompanyants del ball i el discurs musical que hi aporten els propis bastoners.
- d) La interrelació de la música amb la funció o les funcions de la dansa.

- a) El primer instrument que cal considerar és la veu humana, omnipresent en la manifestació bastonera en la modalitat d'assaig. En aquest sentit té molt d'interès la gran quantitat de lletres ritmades, la majoria d'elles tocades d'una graciosa incoherència, que se sobreposen a les melodies habituals de cada colla. També cal considerar els crits o bans d'advertiment i suport que acompanyen els balls.

El sistema d'acompanyar bastons amb melodia cantada exclusivament ha estat freqüent en els estols infantils quan han utilitzat el ball de bastons com a joc o també en forma de corrandes en exercicis de capta de diners o menjades en diades de consuetud. La publicació dels darrers volums de *Material de l'Obra del Cançoner Popular* ens mostren exemples prou clars recollits en les missions de Joan Tomàs i Joan Amades a les comarques de Ponent efectuades vers el 1930.

En el camp organològic està clar que històricament el més lligat al ball de bastons ha estat el flabiol en qualsevol de les seves modalitats, és a dir, tocat amb una mà, amb tambor o sense, i també tocat amb les dues mans, sistema en què el flabiol en moltes ocasions ha estat substituït per una flauta de diferents tipus (metàl·liques, de fusta, de canya o d'altres materials). S'han de considerar també les cobles de flabiols, formacions més complexes que encara són en ús i en expansió.

Fins i tot a les mateixes comarques històricament castelleres com el Penedès, el Camp de Tarragona o la Conca de Barberà, en les quals la gralla hi ha tingut una forta implantació almenys bicentenària, era, i és en alguns casos, obligat l'acompanyament dels bastons amb instruments de bisell (vegeu Antoni Insenser en el seu treball *El Penedès, balls, danses i comparses*, efectuat just obert el segle XX), els testimonis gràfics del primer terç del mateix segle.

La gralla, el grall i la dolçaina també s'han utilitzat en els balls de bastons d'alguns indrets, primer en la modalitat de músic solitari, documentada d'antic i vigent fins avui mateix. Aquesta modalitat ateny l'equilibri sònic i la funcionalitat, al marge dels períodes crítics que hagi pogut travessar la implantació i ús de l'instrument. Després hi ha la formació complexa amb l'esquema de dues gralles i tabal, ampliable segons les circumstàncies, la disponibilitat i les modes, modalitat que ha sofert un creixement en els darrers trenta anys, tant a nivell numèric com territorial.

Hi ha altres instruments d'acompanyament dels bastons, com el violí, l'ús del qual s'emmarca entre la modalitat culta i la popular, i també l'acordió, la implantació del qual a finals del segle XIX va significar l'eclosió de l'home orquestra que bandejava formacions molt antigues com el tàndem cornamusa- flabiol. En el mateix període i sobretot a l'entrada del segle XX, la cobla de sardanes també va ocupar un lloc en l'acompanyament dels bastons, especialment en la modalitat practicada pels esbarts, on el ball sempre s'ha situat en escenari, real o figurat.

En tot cas, l'acompanyament musical del ball de bastons d'entrada és una feina de professionals amb un mínim exigible que, en certa manera, el determina la pròpia modalitat; però també des de la instància musical es fa necessària la coagulació d'un estil en la interpretació que permeti entroncar amb el màxim d'excel·lència amb els testimonis que ens han arribat dels darrers sonadors d'alguns d'aquests instruments. Tot això ha estat un dels principals objectius de l'Aula de Música Tradicional i Popular.

- b) Respectant l'esquema d'uns patrons establerts, en les músiques de ball de bastons hi trobem ritmes i tonades de totes les èpoques, almenys del renaixement ençà. La palesa diversitat tant de temes com de ritmes, orígens i èpoques que es manifesta amb una formalitat del tot heterogènia, ens podria fer pensar que els balls de bastons tal i com els coneixem són producte del lliure albir, i no és cert. Res no passa ni és allà per casualitat.

L'estudi conscient d'una àrea concreta com és el Penedès-Garraf després d'haver conviscut i practicat la música dels balls de bastons d'aquella zona durant molts anys ens va conduir, sense pensar-ho, al descobriment d'un seguit de relacions lògiques tant del ball com de les seves músiques (vegeu Xavier Orriols, *Bastons a Vilanova*, 2002). Curiosament la suite, és a dir, el seguit de peces del ball de bastons vilanoví, consta de sis figures, les mateixes que Thoinot Arbeau en la seva *Orchesographie* (1589) assenyala per al ball d'espases o de Matatxins. A part queda la Pavana, que es desmarca clarament de la resta, la qual era reservada com en altres indrets de la comarca com a dansa d'honor.

L'estudi també ens portaria a descobrir la fenomenal estafa que va significar la publicació el 1926 del llibre de Francesc de Paula Bové i Trius El Penedès, folklore dels balls, danses i comparses populars, el qual, utilitzant i manipulant els materials inèdits (i d'altres ja publicats) del seu convilatà Antoni Insenser, sense cap escrúpol pel que feia als bastons, va remodelar i reinventar tot un panorama que no existia tal i com allà es mostra.

El més greu és que a partir d'aquell treball, que va ser donat per bo des del primer moment (que sapiguem, ningú el va qüestionar), queden en suspens, per errònies, un seguit de teories i apuntacions que afecten des del *Diccionari de la Dansa* de Pujol-Amades fins al recent recopilatori *El Ball de Bastons* de la Fonoteca de Música Tradicional Catalana. A tall d'exemple, solament direm que la peça coneguda com *La Milana*, sobre la qual teoritzen tant Crivillé-Vilar com Àngel Vallverdú en l'esmentat treball, res fa pensar que hagués estat mai un ball de bastons i tot plegat és fruit de la fantasia i la falta d'ètica de Bové.

Per tant, i a tall de conclusió d'aquest apartat, reclamem sobretot rigor a l'hora de tractar els temes per banals i innocents que d'entrada puguin semblar.

- c) La dansa surt bé si es combina amb precisió la coreografia amb la música.

En el cas dels balls de bastons hi ha un testimoni automàtic d'aquesta realització i el dona la uniformitat sònica de les picades en els compassos que els pertoca. La qualitat del so resultant dels bastons i la forma d'administrar-lo és una propietat a tenir en compte i segurament poc cuidada més enllà de la simple precisió de l'unissó desitjable. Les intensitats canviants segons el moment i la figura i fins marcant-ne expressions enriqueixen la dansa.

D'altra banda, en el ball de bastons no existeix la figura del director músic i coreògraf a l'hora, la qual cosa fa que cadascú tiri una mica per la seva banda, de manera que l'excel·lència del resultat depèn moltes de les vegades de l'atzar o la casualitat.

Tan important és que les colles ballin bé amb la perfecta conjunció dels músics d'instrument i els músics balladors com que hi hagi un públic capaç d'apreciar-ho amb tots els matisos, com passa en qualsevol altra disciplina artística. La cultura popular no és una cultura de

segona ni d'estar per casa, encara que moltes de les vegades les coses es plantegin ja des d'aquests supòsits, i correspon a totes les parts implicades, en aquest cas balladors, músics i seguidors, situar-la al lloc que li pertoca.

Seria una bona feina de la Coordinadora fer un pas endavant i treure profit de les macro-trobades nacionals o sectorials de cara a la conscienciació de la grandesa del propi exercici amb posades en escena i execucions que permetin apreciar-ho.

- d)* La sostinguda presència de l'exercici del ball de bastons al nostre país en un període tan dilatat de temps que contempla gairebé tot el segon mil·lenni de la nostra era es justifica, entre d'altres coses, per la capacitat d'adaptació i incardinació d'aquesta dansa en la vida i els costums de cada època.

Ja sigui en aplicació lúdica o ritual, les músiques ens permeten situar cronològicament cada tipus de ball en el moment de la seva creació i les variacions que han sofert amb la pràctica sostinguda i el pas del temps. Els ritmes a la moda han nodrit la nòmina de danses bastoneres, però també s'han creat músiques exprofés en totes les èpoques i fins ara mateix destinades a l'especificitat de l'exercici, sigui itinerant, estàtic, en recintes tancats o oberts, però sempre sense perdre de vista la seva disposició espectacular indissociable de la funcional.

L'adequació de la música a l'especificitat de la intervenció també ha de servir per millorar l'espectacle, perquè guanyi en amenitat i bellesa. En la present temporada operística al Teatre del Liceu de Barcelona s'hi va programar l'òpera de Benjamin Britten *El somni d'una nit d'estiu*, basada en l'homònima obra teatral del celebèrrim William Shakespeare. En el primer acte s'escenifica un ball de bastons que crec que es corresponia amb les populars "Morris Dances" angleses. Així, veiem com un creador contemporani utilitza un clàssic i insereix elements de la cultura popular tractats des de la modernitat i el llenguatge -en el moment que es va fer- d'avantguarda.

Creo que el nostre tradicional i popular ball de bastons l'hauríem de repensar en certa manera des d'aquests propòsits i altres, naturalment, però amb la vocació de posar-lo al dia.

ÀMBIT – 5

**EVOLUCIÓ DE LA RITUALITAT
DE LA DANSA DINS LA FESTA**

Comunicació d'àmbit:

FUNCIÓ DEL BALL DE BASTONS DINS A LA FESTA

Autor: **David Grau i Miravent**

De la dansa ritual a la dansa representativa

El ball de bastons comença per ser, tal com tots els estudiosos del fet popular han establert, una dansa de caràcter agrícola o guerrer destinada a propiciar, en el primer dels casos, la fecunditat de la terra, i en altres, com una representació de la lluita o bé d'un exercici d'entrenament destinat a exercitar-se en la lluita real. Ambdues teories, tot i que sembla que la corresponent a la dansa guerrera és la més acceptada, ens asseguren un fet; el ball de bastons és en el seu principi una dansa ritual, en la qual la representació de la creença en el mite es fa a càrrec d'uns elegits, d'uns especialistes.

D'aquestes danses rituals en derivaran més tard els balls d'espases i els de bastons; el ball d'espases desapareixerà més tard del tot a Catalunya i perviurà el de bastons. La primera notícia certa d'un ball de bastons català serà a l'any 1150, en les festes de celebració del casament d'en Ramon Berenguer IV amb la reina Peronella. En aquesta efemèride ja podem notar que el ball de bastons ha passat de ser un ball ritualístic a un ball festiu, i té com a protagonistes uns suposats "joglars", altrament uns "especialistes".

Al segle XIV l'església instaura la Festa del Corpus Christi, i amb ella l'organització de grans processons. Està documentada la participació de balls de bastons i d'espases en aquestes processons. Hem tornat, al ball ritual, però donant-li un caire d'homenatge; el ball de bastons, doncs, no és solament un ritual en si mateix, sinó que forma part d'un ritual més ampli.

D'aquest estadi del fet bastoner en tenim exemples a bastament: les processons de Santa Tecla a Tarragona, la processó de trasllat del Santíssim a la nova església de Sant Antoni a Vilanova i la Geltrú, les processons a Solsona i molts d'altres que de segur trobaríem.

De la Festa del Corpus, les danses populars i amb elles el ball de bastons passaran a participar d'una altra festa ritual però amb segell de celebració ciutadana i popular: la festa local.

Els balls populars i amb ells el ball de bastons començaran a ser presents en altres celebracions i seguicis religiosos, com ara la pasqua i la festa major de les diferents localitats, normalment en la processó dedicada al Sant titular de la vila o la Mare de Déu local.

I aquí ja s'incorpora un nou element, el fet lúdic d'executar el ball de bastons.

La celebració ja no és només religiosa, sinó que adopta un caire popular i per tant també de gaudi personal dels executants.

Les festes religioses en agafar aquest nou caire popular van esdevenint representatives, la festa es configura com una exaltació del "patriotisme" local i, per tant, els balls populars i entremesos que hi participen es convertiran en segells "made in". L'exemple més evident d'això serien els gegants i el bestiari, figures representatives per antonomàsia de les seves poblacions.

També els balls de bastons passen a tenir aquesta representació popular local.

Això serà així fins avui mateix, malgrat que a les darreres dècades del segle XIX aquestes pràctiques estarien a partir d'aleshores considerades per la societat com a obsoletes, antigues, manifestacions culturals que s'han d'extingir per passades de moda i gens modernes i fins i tot qualificades de bàrbares i poc edificants, i que no podien pertànyer al nou model cultural i festiu de la burgesia del moment.

Comença, doncs, una etapa de decadència per al ball de bastons, per als seus practicants i per a altres balls de diversos pobles i comarques catalanes.

No serà fins mes tard, a la dècada dels anys vint del segle passat, quan les manifestacions populars no estaran contemplades com el que són en realitat: patrimoni cultural, i començarà la gran tasca de recuperació d'aquest patrimoni pels grans folkloristes nacionals: Capmany, Amades etc... Els balls de bastons estan en aquesta època definitivament lligats a la festa popular local.

Als anys trenta amb l'adveniment de la República el ball de bastons i totes les manifestacions populars es veuen reforçades, tot i que ens molts casos perden la seva adscripció a la festa religiosa donat que la ideologia del moment va tendir a separar la celebració eclesiàstica de la popular o cívica.

En aquesta època els balls populars també formen part de celebracions populars no estrictament institucionals locals, sinó que també participen en esdeveniments públics de tota mena, posaríem com a exemple paradigmàtic per la seva data històrica la frustrada participació del ball de bastons de Vilanova a l'acte d'obertura de l'Olimpíada Popular que s'havia de celebrar el 19 de juliol de 1936 a Barcelona i que no es va poder dur a terme, obviament, a causa de l'aixecament militar.

Després de la guerra civil, un cop el cos social dels nostres pobles i ciutats es va recuperant de la contesa, els balls de bastons tornen a participar en la festa, evidentment lligada un altre cop a la celebració religiosa corresponent a cada lloc. Conservant, això sí, aquest caire representatiu de cada localitat.

Tant es així que en algunes localitats per les seves festes conviden colles d'altres llocs i s'organitzen "concursos" de balls de bastons, amb el suposat intent de fer una demostració de la vàlua de cadascun d'ells. Tot i això els balls i danses populars aniran sofrint una lenta però inexorable davallada, la causa de la qual potser es podria trobar en el poc o nul interès dels dirigents polítics de la dictadura per la festa popular, sinó és que aquesta festa sigui molt institucionalitzada, és a dir, dirigida pel poder establert.

A partir de la recuperació de la democràcia els ajuntaments tornen a considerar la festa i els balls populars com a patrimoni i se'n fa un relleuament.

En els cas del ball de bastons es produeix un fenomen similar al dels castellers: "personalització" d'aquesta dansa. El ball de bastons passa de ser un ball més dintre dels seguicis populars dels nostres pobles i ciutats i es personalitza com a exercici popular propi. L'exemple i prova és el naixement de la Coordinadora de Ball de Bastons de Catalunya i la instauració de la Trobada Nacional.

Així doncs, com a mínim des de mitjan del segle XVIII i fins avui, el ball de bastons esdevé una peça important dins el trencaclosques festiu de les nostres viles i ciutats, és a dir: forma part de la festa popular.

A més avui dia pertànyer a una colla de bastoners fins i tot gaudeix d'un prestigi social, ja que la cultura popular és també prestigiosa, ben al contrari que fa uns quants anys, en què els practicants d'aquestes activitats eren persones de categoria social baixa. El fet és que en molts llocs rebien percepcions econòmiques per fer les seves actuacions, que en molts casos ajudaven la malmesa economia familiar dels bastoners d'aquelles èpoques.

Avui el ball de bastons és un exercici folklòric consolidat, que és practicat per tota mena de persones d'edat, sexe i condició; en les seves múltiples variants és representatiu de l'àrea geogràfica que ocupa i està estretament lligat a la societat a la qual representa. Forma part del variadíssim patrimoni cultural del qual som deutors i hereus alhora.

La festa i el ball de bastons

Com ja hem dit abans, els balls de bastons, tot i tenir una personalitat pròpia, i siguin de la comarca, estil o procedència que siguin, estan tots ells íntimament lligats a la festa popular i/o tradicional, a la festa local, del barri, vila o ciutat on tenen la seva raó de ser, quan un grup de ball de bastons actua en una altra població que no és la seva, perd un bon tant per cent d'aquesta raó, i si a més aquesta actuació no és una celebració festiva i popular la perd encara més.

És paradigmàtic que, quan conviden una colla a actuar, per exemple, en una convenció, fira comercial o esdeveniment similar, és difícil que els balladors s'hi sentin identificats, que hi vulguin participar i s'hi solen trobar incòmodes.

La probable causa és el fet d'estar fora del context geogràfic propi i fora del festiu en general.

Tot i això, avui en dia els nostres balls de bastons sovintegen actuacions en espais que no són ni de bon tros el seu "hàbitat" natural, mostres culturals i folklòriques, congressos i tota una diversitat d'actes. Cal contemplar aquest fet com el resultat de la personalitat del ball que abans esmentàvem i de totes les circumstàncies que aquesta dansa ha tingut durant tota la seva història i que, en molts casos, la fa representativa de la seva localitat, comarca o entorn natural. És com hem comentat, una dansa representativa i per tant molt atractiva a l'hora de fer demostracions de cultura patrimonial local.

Ara i aquí

El ball de bastons és un fet tradicional, i com totes les tradicions està arrelada fortament al seu lloc de naixença, però també com totes les activitats humanes es va renovant i modificant a mesura que les persones el practiquen.

És molt probable que si veiéssim alguns dels nostres balls de bastons de fa un segle ens adonaríem de la multitud de canvis i evolucions que ha patit i que en alguns casos els han enriquit.

Això però, no significa que sigui correcte ni desitjable fer canvis radicals d'estil en els nostres balls de bastons, o en el cas de voler crear un nou ball de bastons allà on no n'hi ha hagut mai, imitar els balls d'altres llocs que no es corresponen amb l'àrea geogràfica que ens pertany.

En aquests casos cal cercar algun precedent històric, per allunyat que sigui, i en cas de no existir, recolzar-nos en els nostres veïns mes propers per tal de no incórrer en pràctiques errònies que no beneficïen la diversitat patrimonial del ball de bastons sinó que tendeixen a la uniformització.

És de tota manera constatable que en el nostre temps, donada la gran influència dels mitjans d'informació de què disposem, és fàcil caure en la temptació de prendre models aliens, ja que els sistemes de comunicació són ràpids i diversos i que avui en dia no és gaire complicat el desplaçament de persones, imatges i informacions de tota mena arreu del país.

Tant és així que aquesta “globalització” cultural ens aporta un enriquiment pels coneixements que anem adquirint, però ens porta també el perill de la imitació fàcil, sense exercici de recerca i coneixement de nosaltres mateixos.

En el moment que una colla de bastoners es desentén del seu entorn per adquirir maneres de fer alienes, perd personalitat i deixa de ser representativa per ella mateixa i acaba sent una i a cops mala imitació.

El ball de bastons, avui, conserva totes les característiques que ha anat conservant desde la seva naixença, es un ball de ritual, que participa dintre d'altres rituals festius, que està lligat a la festa com a celebració col·lectiva popular, que té una càrrega representativa important i que continua estant feta per “especialistes” que passaran el testimoni de la tradició a altres que segurament sense adonar-se'n modificaran el comportament d'aquesta dansa que fa tants segles que perviu arrelada als nostres sentiments personals i col·lectius.

Autor: **Robert Rovira i Ferré**

Poca informació hi ha antiga sobre el ball de bastons. Joan Amades en *El Costumari Català* ens diu: “*La data més vella que ens és coneguda, d’una representació d’aquest gènere a casa nostra, és l’any 1150, llavors del casament de Ramon Berenguer IV amb Na Peronella, filla de Ramir “El Monjo”, rei d’Aragó, en el qual casament fou representat un combat dels diables amb els àngels capitanejats i comandats, aquests, per Sant Miquel Arcàngel. També hi fou representat un ball de bastons*”.

D’aquesta nota podem deduir que el ball de bastons apareix com un grup més o menys especialitzat que va amenitzar amb les seves evolucions una part d’aquest casament.

Res més sabem d’aquesta representació, ni d’on eren els balladors, ni com dansaven, només que van actuar com un espectacle ludicofestiu, d’unes noces reals, i que en aquella llunyana època ja estava conformat com a ball i era reconegut.

Més tard el trobem com un element popular integrat dins les processons del Corpus. Aquesta festivitat va ser fruit de la pietat popular medieval i impulsada sobretot per Santa Juliana de Lieja l’any 1246, amb un caire totalment local, però el papa Urbà IV el 1264 va promulgar una butlla per la qual la va declarar universal. Anys més tard el 1311 el papa Climent V confirma la butlla d’Urbà IV en el concili de Viena, i el 1316 rep una forta embranzida en decretar el papa Joan XXII que es fes una processó especial que recorregués els carrers de les ciutats i viles presidida pel cos de Crist en forma d’hòstia. Aquesta festa religiosopopular restava ja concretada, amb una processó que tenia un protocol molt rigorós, precedida per una part profana més o menys nombrosa, en la qual hi destacaven els entremesos, representacions de temes bíblics a peu o damunt roques, i amb elements estranys i anteriors a la festa, com gegants, animals mítics, balls, etc., i entre aquests, el ball de bastons. Anys més tard foren prohibits els entremesos de les processons i en subsistiren alguns elements dispersos: gegants, àguila, drac, cavalls cotoners, etc., i el ball de bastons. Fins que el 1779 el rei Carles III va expedir a instàncies de les autoritats eclesiàstiques, cansades del bullici i la gatzara que impregnaven aquestes celebracions religioses, una Reial Cèdula en què d’una manera expressa hi prohibia la participació de grups de balls, danses o similars.

Amb tot, el ball de bastons en ser considerada una dansa de representació municipal, prenia part en altres episodis que passaven a la localitat com: entrades o passades de reis, prínceps o infants reials pel territori, rebudes de bisbes, etc., i també quan algun esdeveniment religiós prou important requeria la seva presència: beatificació d’algun sant; processons amb motiu d’alguna festa mariana, etc., per això aquesta prohibició no va posar mai en perill la supervivència de les colles bastoneres.

Una vegada més el ball de bastons, com la mítica au Fènix, reapareixia variant les seves funcions i s’adaptava als nous temps i al canvi de les circumstàncies.

I arribem a la segona meitat del segle XIX, en què una gran migració de la societat rural vers l’àmbit urbà, condicionada per la millora en la qualitat de vida a les ciutats, torna a deixar aquesta dansa orfe de balladors en moltes poblacions, fet que ja no es recuperaria fins a la segona dècada del segle XX.

Però arriba la Guerra Civil, tot es torna a trencar, els pocs grups de bastoners que quedaven es

resisteixen a desaparèixer, només en les poblacions amb una forta implantació d'aquesta dansa se'ls pot veure ballar, gairebé sense el ritual dels seus orígens, ara només per subsistència. Només dues poblacions, Solsona i Cardona, aguanten els seus antics rituals, les altres poca cosa, ballen segons els indrets, per Pasqua, per Corpus o per la festa major.

Però com diu el refrany, “qui temps passa anys empeny”, així ho fan els bastoners, esperen temps millors, que arriben i vaja si arriben. Amb l'afebliment de la dictadura, aproximadament als anys 70 del segle passat, es recuperen colles perdudes i se'n formen de noves, la dona s'incorpora a l'espai festiu, ja no fa falta cap ritual per ballar bastons, és balla per gust, pel fet de ballar, per fer festa, per conservar una tradició quasi mil·lenària, en fi per donar la raó als que diuen que és “la dansa més ancestral i viva”.

Autor: **Àngel Vallverdú Rom**

Em comentava el bon amic Albert Roig Pascual, cap de colla de la Colla Gran del Ball de Bastons de Sant Pere de Ribes, que anys enrere, recorda, “El Plegafems” només es ballava davant de les autoritats i en indrets especials, mentre que ara no es para compte d’on s’executa aquesta figura del ball ribetà.

“El Plegafems” és un dels balls enclavable dins del grup dels anomenats Pavana, això és, unes figures que tenen com a característica primordial el fet que els balladors piquen a terra en cert moment de la dansa, veient-se així obligats a acotjar-se tot simulant un senyal d’acatament. Aquest ball (o figura) només es portava a terme davant d’una autoritat, el sant patró o alguna dignitat que merescués un acatament especial per part dels bastoners actuants. Això ens ho constaten Joan Amades i Francesc Pujol al *Diccionari de la dansa* o bé Antoni Insenser Bertran a *El Penedès-Balls, danses i comparses*.

No ha calgut, però, recórrer als folkloristes diguem-ne “clàssics” per constatar un fet que, *a priori*, pot semblar intrascendent però que ben mirat és prou important en el tema que ens ocupa.

Tenim, doncs, que en qüestió de 20 anys més o menys ha canviat la funció d’una determinada figura del ball dins el corpus de la festa ribetana. Aquest “Plegafems” ha passat a ser un ball més, es pot ballar davant de qualsevol, on sigui i en el moment que sigui. La pregunta és immediata i evident: quan es vol homenatjar algú tot ballant; què es balla? Segurament el “Plegafems”, encara, però ja no és el mateix. Quin sentit té oferir aquest ball com a especial s’hi s’ha portat a terme tantes altres vegades en un sol dia? Un cas semblant seria el del “Xotis” a l’Arboç o el “Pericon” de Montblanc i/o Cambrils⁶. Són els balls més espectaculars del repertori que acostumen a ballar-se al final de l’actuació i poquíssimes vegades més per enfervorir el públic que hi assisteix.

Si ampliem una mica més l’espectre d’observació del ball de bastons i ens fixem en els motius d’actuació veurem que avui en dia podem veure una colla de qualsevulla població amb motiu de qualsevol esdeveniment públic: inauguració d’una oficina bancària, festa de la vellesa, festes de barri, actes de solidaritat... a més, no cal dir-ho, de la festa major, el Corpus Christi o Pasqua, segons sigui la data de sortida tradicional del grup en qüestió.

Diguem que, la majoria de vegades, això no passa perquè la colla ho busqui sinó, ans al contrari, els organitzadors dels esdeveniments són els qui la busquen tot donant una major espectacularitat i ressò a l’acte. Tampoc es tracta d’un fenomen exclusivament contemporani⁷, però tinguem present que de la restauració democràtica cap aquí aquestes actuacions “no rituals” s’han incrementat exponencialment.

Paral·lelament, constatem un altre fenomen que coincideix temporalment amb el de l’augment del nombre de motius d’actuació: és el de l’aparició d’un bon nombre de colles coincidint amb el ja esmentat adveniment democràtic.

Tinguem present que cap a mitjan segle XX hi havia en actiu entre 30 i 40 grups de ball de bastons a tot el territori del Principat, i passem a tenir proa de 100 colles en actiu a principi del 2005. Per explicar un augment tan espectacular proposaré dues hipòtesis, la primera de les quals

ha estat explicada i debatuda àmpliament en múltiples fòrums i que també són aplicables a altres àmbits de la cultura tradicional d'aquest país:

1. Foment de l'anomenada “cultura de l'oci”, gràcies a la qual hom disposa de temps lliure per dedicar-lo a una activitat que li plagui sense esperar-ne, en principi, res a canvi.
2. Enllaçat amb la hipòtesi anterior, possibilitat de veure a través dels mitjans de comunicació imatges o informacions (sempre parcials i escadusseres) de manifestacions tradicionals).

El cúmul d'ambdós factors (sumats a d'altres de menor incidència) ens explica l'aparició de colles de bastoners en indrets on no hi havia presència històrica.

Si bé és cert que en moltes ocasions aquestes colles han cercat models propers en l'espai, cosa que els ha donat un sentit dins la lògica, en tantes altres no ha sigut així i s'ha optat per copiar d'aquí i d'allà per fer una amalgama inconnexa de vestuaris, balls, músiques i estil de picar. Anant més enllà constatem que un dels grans problemes d'aquestes formacions (de vegades sense que ni elles mateixes en siguin conscients) ha sigut trobar el seu lloc dins la festa. Insisteixo que no sempre les coses són així exactament, igual que no sempre són del tot blanques ni del tot negres; i d'excepcions brillants a aquesta desubicació en tenim, per exemple, a Salou.

Així doncs podem deduir amb facilitat que aquesta desubicació, multiplicada per tants casos com es produeixi, donarà com a resultat un virtual percentatge de desritualització del ball de bastons dins el còmput global de la festa. Però que ningú es dugui, tampoc, a engany. No es tracta de simplificar fins al punt d'afirmar que una colla mancada d'història és una colla que no té un lloc dins del moviment festiu. Res més lluny de la meua intenció que afirmar això ja que, desgraciadament, també tenim casos de colles considerades “històriques” que han passat a convertir-se en qualsevol cosa menys una dansa ritual. Simplement es tracta que cadascú sàpiga quin paper ha de jugar i com l'ha de jugar, i aquí és on tenim el “kit” de la qüestió: tenir present d'on venim i tenir una mica clar cap on volem anar.

En aquesta societat industrialitzada, culta, que promou l'anomenada “cultura de l'oci” és pràcticament inviable mantenir una dansa ritual com a advocació d'esperits benèfics (digueu-ne, si voleu, sants, verges, fertilitat...) o com espant d'esperits malèfics (digueu-ne, si voleu, mal d'ull, plagues, elements climatològics). No és de rebut pretendre que el ball de bastons sigui un ritus iniciàtic o un element de culte. Sí que és important, però, que es respectin uns cànons que molt tenen a veure amb aquests fenòmens conjuratoris que he anomenat, encara que sigui per derivació l'un de l'altre.

Considero, humilment, que mantenir una dansa pel simple gust d'esbargir-se un grup de persones li treu tota mena de fonament i la converteix en un grup més d'animació. Una colla de persones que surten a ballar “perquè sí” sense gratar en el substrat que ha donat caràcter a aquella manifestació és purament un espectacle buit que ben poca cosa transmetrà a qui el contempla.

Altrament, si aconseguim mantenir aquelles actituds, gestos, actes i, fins i tot, maneres de pensar que han sigut inherents a la dansa aconseguirem transmetre a aquell que ho contempla un sentiment i unes sensacions que difícilment podrem d'altra manera. Més encara, aconseguirem infondre aquell respecte espontani que fa que un espectacle tingui interès.

De tota manera, no es tracta de convertir tots els components de les colles del país en erudits en la matèria. A més de ser, directament, impossible no duria enlloc sinó que, més aviat, només serviria per fomentar rivalitats estèrils.

Convé només predicar amb l'exemple tots els que estem en actiu i fer pedagogia a tots aquells que es prenen això del ball de bastons com un simple entreteniment. Ben cert que els que hi estem ficats ho fem per estimació a la dansa i ens ho passem bé participant-hi, però convé que sapiguem on som, d'on venim i cap a on volem anar.

Clouré aquesta breu dissertació amb un petit exemple. Aquells que hàgiu tingut l'oportunitat de veure en acció el ball de bastons de Cardona en plena festa major haureu observat la profunda seriositat que mou els vuit vailets dansaires. És tot un espectacle veure com aquella canalla acciona els bastons davant la Verge del Patrocini i li recita versos amb un posat gravíssim, digne de l'adult més decorós, i es mouen només quan toca, sense fer cap salt ni gest que no toqui. Particularment, permeteu-me que digui que és una de les millors sensacions que he experimentat en aquest món del ball de bastons.

100 ANYS DE L'ARRIBADA DEL BALL DE BASTONS A CAMBRILS

Autor: **Ignasi Martí Estrada**

Altres expressions de cultura tradicional com les gralles o les carretilles daten del darrer quart del segle XIX. El ball de bastons va aparèixer a Cambrils a principis del segle XX quan dos montblanquins, els germans Avellà, es traslladaren a viure al nostre poble. L'arribada d'aquests dos germans es pot enmarcar en el continu flux migratori que s'estava donant al camp català en aquesta època i que va deixar mig buits nombrosos municipis de l'interior. Cambrils rebia gent de nombrosos pobles de comarques veïnes, que en el cas dels Avellà, hi aportaren les seves tradicions. Si bé ja se sabia com havia arribat el ball de bastons actual, no es coneixia del cert quan es va començar a veure picar pels carrers del municipi. Fins ara les dades més antigues les aportava Àngel Vallverdú, que apuntava entre el 1910 i el 1920, però resulta que hem trobat dades anteriors. Observant les actes municipals d'aquells anys, podem comprovar que la primera referència és del 1907.

Cohetàniament a l'aparició del ball de bastons, crec oportú esmentar altres elements de la cultura tradicional local amb qui van compartir protagonisme a les festes. M'estic referint a l'existència de les gralles i a l'ús de les carretilles i altres elements pirotècnics. Consultant les actes municipals podem establir certa cronologia de l'aparició de tots aquests elements festius.

Pel que fa a la gralla, tot i que podrien sorgir referències més antigues, la primera vegada que s'esmenta l'ús d'aquest instrument és a la Festa Major de la Immaculada del 1875. En concret la data és del 5 de desembre d'aquell any, quan es diu que “también se acordó que la gaita y tamboril recorreran la poblacion, pagándolos de fondos municipales”. En aquesta època és fàcil que la gralla i la dolçaina es confonguin habitualment amb el terme *gaita*. A la festa major del 1894 es paga a Jaume Huguet per haver tocat “la gralla” (Acta Municipal 4-gener-1895). Per la festa major de l'any següent el “Miguel (Huguet) Bernat y Jaime Huguet” presenten una factura de “cinco y ocho pesetas respectivamente para el pago de la gralla y tambor de lo dia de fiesta mayor”. Aquesta nova dada és la que ens podria fer pensar que es tractaria del graller conegut com a Salis acompanyat amb el timbal del Saborit o del Caballitus. El grup de recerca l'Anjub ha recollit testimonis que parlen sobre aquests grallers que es creu que fins a la dècada del 1920 encara amenitzaven les lluites de taronges de carnestoltes (“els geps”).

Als llibres d'actes d'aquests anys a cavall de dos segles, també hi trobem altres elements festius com fou el cas dels diables. Així, de la festa major del 1896 tenim notícia d'una factura presentada per José Francesch, a qui se li paga la quantitat anticipada de 44 pessetes “a Jaime Espinós y á Gabarró por tronadas carretillas y trages de diablo”.

Finalment tenim l'arribada dels bastons a Cambrils, dels quals la referència més antiga és de la Festa de la Immaculada del 1907. En concret a l'acta de l'11 de gener del 1908 hi diu el següent: “se acuerda asimismo satisfacer a los mozos que en los días de fiesta mayor, ejecutaron por esta villa la danza denominada de Bastonets una gratificacion de diez pesetas”. Sembla clar que no es tractaria de cap grup estable, sinó un grup de nois que s'haurien animat a fer una exhibició de bastons en motiu de la festa major. El 1910 ja trobem fins i tot la quantitat que els bastoners van cobrar, 10 pessetes que s'entregaren “a los individuos que forman la danza llamado “Ball de Bastonets” en gratificacion de sus trabajos festivos”. D'aquell mateix any apareix Ramón Avellà

com a responsable del grup de bastoners. Es tracta, doncs, d'un dels germans Avellà que segons les informacions que teníem fins ara havien portat el ball de bastons des de Montblanc. A partir d'aquí queda clar que un grup més o menys estable de bastoners va estar actuant no només a la festa major, sinó en altres ocasions, com per la processó de Corpus. El 1922 trobem la petició que fan els bastoners per poder actuar-hi: “la seccion dedicada al Baile llamado de Bastonets desea practicar sus trabajos en la fiesta de Corpus para diversions de vecindario y como esto los producirá algunos gastos, solicitaran de este Ayuntamiento si tiene a bien subvencionarles alguna cantidad para dicho objeto”. Però les referències del ball de bastons a partir d'aquesta data són més nombroses i ja en tenim més dades.

L'arrelament del ball de bastons a Cambrils s'emmarca en uns anys que, com a d'altres indrets del país, es vivia una ebullició associativa i cultural que s'estroncà dramàticament amb la Guerra Civil del 1936.

Fonts documentals:

Llibre d'Actes Municipals de l'Ajuntament de Cambrils (1874-1923). Arxiu Municipal de Cambrils.

Articles:

L'ANJUB. “El Carnaval”, Full de cultura tradicional i popular L'Anjub, núm. 3, febrer del 1995.

VALLVERDÚ, Àngel. “El ball de Bastons de Cambrils, la tradició de picar i parar”, Quadern Anjub núm. 5, juny del 2002.

UNA VISIÓ DELS BASTONERS DE 1892

Autor: **Ramon Vilar i Herms.**
Fonoteca de Música Tradicional Catalana

Passa sovint que quan fas recerca sobre un tema i remenes arxius i publicacions et vas trobant amb temàtiques col·laterals que formen part del teus interessos tot i que en aquell moment no siguin l'objectiu principal. De tota manera en prens nota, els inventaries i els deses per a millor ocasió. Així em va passar amb aquest poema titulat “Els Bastoners” aparegut a *La Veu de Catalunya* amb data de 21 de febrer de 1892, quan aquesta publicació barcelonina era un setmanari; abans, per tant, de convertir-se en diari. La troballa em va cridar l'atenció per dos motius: per tractar-se d'una descripció poètica de tipus etnogràfic i pel contingut de ball de bastons que s'hi descriu.

1. La descripció etnogràfica

En primer lloc, cal tenir present que l'etnografia és una activitat vinculada del tot amb la percepció i l'observació, concretament amb el desvetllament de la mirada i la sorpresa que provoca la visió. Tal com diu François Laplantine, l'etnografia pretén observar al més atentament possible tot allò que troba, especialment els comportaments en aparença més anodins o insignificants, els aspectes accessoris del comportament, els incidents petits, els gestos, les expressions corporals, els hàbits alimentaris, els silencis, les respiracions, els somriures, els sorolls de la ciutat i del camp...⁸ La primera activitat que ha fet l'escriptor d'aquesta poesia sobre “Els Bastoners” ha estat observar amb detenció, una i altra vegada, el ball de bastons. El segon pas ha estat escriure l'experiència viscuda i aquí entrem en el camp de la descripció etnogràfica. Sense l'escriptura allò que és visible, restaria confús i desordenat. I, finalment, l'etnografia és precisament l'elaboració i la transformació escriptural d'aquesta experiència. Es pot dir que una de les funcions majors d'aquesta organització en forma de text d'allò que és visible, és la lluita contra l'oblit.

La descripció etnogràfica és una tècnica d'estil literari que consisteix a descriure els elements específics d'un paisatge determinat on l'acció humana hi ha tingut incidència per adaptar-lo a les seves necessitats: formes de vida, costums, economia, valors, alimentació...

La descripció etnogràfica pot ser considerada de manera directa o indirecta. Entenem de manera directa quan l'objectiu primer del relat és descriure una realitat ètnica concreta. I entenem per indirecta quan és complementària d'una dinàmica narrativa l'objectiu primer de la qual és l'acció dramàtica, per exemple. Com a tècnica d'escriptura la podem trobar present en tots els gèneres literaris, tot dependrà de les intencions i sensibilitat de l'escriptor.

2. Contingut del poema sobre el ball de bastons

L'aproximació analítica a aquesta poesia la faré tenint en compte dos breus apartats: a) el context i b) el contingut del text.

a) El context:

L'autor de la poesia és un tal Fruitós Graner de la Vida, un pseudònim, i no tenim més dades sobre aquest personatge. Per la dedicatòria –“á mon íntim amich lo jove y entusiasta

catalanista Francisco de P. Girbau y Castellá” - podem deduir que té una edat més avançada que aquest jove catalanista.

Com ja he dit, **la publicació** és *La Veu de Catalunya* quan encara era setmanari.

No tenia format de diari. És l'òrgan d'informació de la Lliga Regionalista i, per tant, d'un marcat accent nacionalista. Tant per la data, 1892, com per la ideologia que hi ha darrere, estem situats en ple moviment romàntic, i d'aquesta estètica n'està impregnada la poesia sobre “Los bastoners”.

La quarteta que fa d'introducció o d'endreça ja ens situa dins aquest moviment:

*Son les balles mes hermoses
Que s'han vist may en lo mon,
Les de mena catalanes
Qu'en dihém ball dels bastons.*

El lloc d'on procedeix aquest escrit és Navarcles, a la comarca del Bages, i la referència festiva que hi figura és la diada de Sant Valentí, patró de la vila i festa major d'hivern. Els bastoners que es descriuen són els de Navarcles? Tampoc no està especificat. De tota manera sí que podem afirmar que, pels trets de vestuari, hi ha una referència força clara a la tradició bastonera del Bages.

El gènere literari amb el qual es descriu aquesta activitat popular és la **poesia**. Consta de quatre parts escrites amb quartetes heptasil·làbiques i presenten el següent esquema:

I: 4 quartetes heptasil·làbiques + 2 versos heptasil·làbics
II: 5 quartetes heptasil·làbiques + 2 versos heptasil·làbics
III: 4 quartetes heptasil·làbiques + 2 versos heptasil·làbics
IV: 9 quartetes heptasil·làbiques + 2 versos heptasil·làbics

b) El contingut del text consta de tres parts:

La primera ve a ser una presentació dels bastoners. Van davant d'una processó que, pel que es descriu a la meitat del poema, sembla que és la de Corpus.

Hi ha una descripció del vestuari, el qual els bastoners llueixen “rumbejant totes ses gales”. Consta de les següents peces: “calceta blanca” (mitjons blancs), “faldilla d'hermós color”, “faxes vermella” llevat del que porta la bandera que “sembla d'or” el qual “dú un bastó y bandera”, “tots los altres dos bastons”. La descripció acaba dient que “en son cap voleyán llassos”.

Quant als sonadors idiòfons, hi ha una doble informació pròpia d'aquesta tipologia de ball: 2 bastons i “prop sos peus cascabells dringan/ quan lleugers petjan lo sol”.

Quant als instruments acompanyants no es compromet, els cita tots menys el violí, del qual hi havia una certa tradició al Bages, si més no un violinista de Navarcles acompanyava els bastoners d'Artés durant un temps:

*al compás de la dolsayna
de la gayta ó fluvíol.*

Quant a l'actitud dels bastoners, ens descriu una actitud alegre i optimista:

*y en sa cara brilla'l joy,
puix sa vida es ballá y riure
y donar colps de bastons.*

La segona part està dividida en dos fragments dividits per una línia de punts. És on hi ha la descripció de dos balls de bastons. S'hi detallen aquest diferents moments:

En el fragment 1 hi ha l'inici del ball amb el toc del gaiter. Els balladors, “lo jovent, alsa'ls bastons i ab sos peus pica la terra fent dringar així els cascavells.

Hi ha la descripció d'un pas clàssic d'aquesta mena de balls: el de saltar i picar en-laire. Mentre les noies se'ls guaiten des dels balcons tot tirant paperets, ginesta i flors... L'entusiasme del ball es comunica, i els balladors ballen amb més força: “si algú's pica'ls dits no importa, lo cas es ballar y fora / brincar molt y picar fort”. però el gaiter canvia el toc i per tant també canvia el ball. Finalment a la plaça s'aturaran els balls amb un bon cop de bastó.

El fragment 2 s'inicia amb un nou paisatge: s'apropa el tàlam amb la custòdia.

Torna a refilar el gaiter. Els bastoners, com si fos una lluita, alcen els bastons i salten, brinquen i giravolten fent passos clàssics com: el sota cama, cops de revés, de tort i de dret, picar el terra, picar els companys de banda i els de l'altre cantó... El so dels cascavells és insistent i els bastons es trenquen de tanta força: “lo cas es picar y fora/ de bastons ja'n dona'l bosch”.

La tercera part descriu l'adoració davant el tàlam, l'acabament de la processó, l'entusiasme popular pels bastoners i es fa una valoració romàntica d'aquest tipus de ball: els bastoners, juntament amb el públic, es posen de genolls. Els clergues canten un himne. Els gonfanons o estendards s'aixequen i precedeixen la processó fins a l'església. Canvi d'instrument: es desa la gaita i refila el flabiol. Toca La marxa reial convertida en ball de bastons:

*Si'ls primers balls plascents eran,
aquest n'es encisador,
y si aquells eran ayrosos,
aquest n'es molt mes que tots.*

Fi de la processó i del ball de bastons. Reacció popular d'entusiasme i sobrevaloració del ball de bastons (vinculació temàtica dels darrers versos amb el de la introducció.

3. Per acabar

Després d'haver llegit aquest poema participem també nosaltres de la mirada de l'autor que el du-gué a deixar per escrit allò que havia vist simplement, com ja s'ha dit, per evitar l'oblit. Nosaltres,

espectadors o lectors del segle XXI, després de 112 anys, evoquem un passat del ball de bastons que ens informa d'un nombre de trets perduts, conservats o transformats. És d'assenyalar aquí:

- El marc ritual del ball de bastons. La processó, el Corpus, o el fet d'acompanyar la comunió als malalts.
- Un ball que era eminentment masculí i de molt vigor. Les noies s'estan al balcó tirant flors i paperets, a elles els hi plauen els balls i els balladors.
- Diferents instruments per a diferents balls. Crida l'atenció la importància que se li dóna a la Marxa Reial com si fos la màxima expressió del ball de bastons. S'hi nota un cert aire polititzat.
- La visió romàntica de la valoració nacionalista d'aquests balls. Les referències a les essències més pregones de la catalanitat com una cosa immutable quan tots coneixem, per la història, la fragilitat d'aquestes institucions tan humanes.
- La perdurabilitat, malgrat tot, dels moviments coreogràfics bàsics d'aquests balls. En aquest sentit sembla que no hagi passat el temps.

A partir d'aquí, com veiem nosaltres el ball de bastons des de la perspectiva actual? La visió del passat ens ha de permetre valorar el temps present i vetllar per la seva continuïtat.

LOS BASTONERS

Son les balles mes hermoses
Que s'han vist may en lo mon,
Les de mena catalanes
Que 'n dihém ball dels bastons.

DEDICADA A MON ÍNTIM AMICH LO JOVE Y ENTUUSIASTA CATALANISTA
FRANCISCO DE P. GIRBAU Y CASTELLÀ

Miráulos que hi van joyosos
al devant la pròfessó,
rumbejant totes ses gales
per ballá' 'l ball dels bastons;
vestexen calçeta blanca,
faldilla d' hermós color,
quasi tots faxes vermella
menys la d' un que sembla d' or;
aquest dú un bastó y bandera,
tots los altres dos bastons,
prop sos peus cascabells dringan
quan lleugers petjan lo sol;
en son cap voleyan llassos
y en sa cara brilla 'l joy,
puix sa vida es ballá' y riure,
y donar colps de bastons
al compás de la dolsayna,
de la gayta ó fluvíol.

Lo gayter sos tochs comença,
lo jovent alsá 'ls bastons,
ab sos peus pica la terra,
cascabells dringan mes fort,
fan un salt, bastons se topan,
surten nines als balcons,
y 'ls fadrins veient que 'ls tiran
paperets, ginesta y flors,
saltan, brincan, giravoltan,
ventan colps de dret y tort,
al compás de la dolsayna,
de la gayta ó fluvíol;
si algú 's pica 'ls dits no importa,
ni s' hi paran de tant joy,
lo cas es ballar y fora,
brincar molt y picar fort.
Quan los bastoners se cansan,
lo gayter cambía 'l toch,
y 'ls colps de bastons se mudan,
y lo ball també es mes nou;
a la plassa 'ls balls se paran
dels bastons á un colp ben fort.

Quan lo tálam prop s' ovira
lo gayter refila á doll,
y com braus peons que lluytan,
tots junts alsan sos bastons,
y cofoys saltan y brincan,
y lleugers fan giravols,
clavan colps per sota cama,
de revés, de dret y tort,
ara pican fort en terra,
ara sos propis bastons,
ara 'ls de company de banda,
ara 'ls del altre cantó;
y entre tant cascabells dringan,
y 'l ball sembla mes ayrós.
Si picant, bastons se trencan,
se n' estrenan tants de nous:
lo cas es picar y fora,
de bastons ja 'n dona 'l bosch.

Acabada aquesta balla,
tots junts cauen de genolls,
los clergues cantan un himne,
s' axecan los ganfanóns,
y endevant fins á la Esgleya
va seguint la professó;
lo gayter desa la gayta,
y refila 'l fluvíol,
la marxa real entona
ab son espignet ayrós,
y al compás seu van donantne
los fadrins colps de bastons.
Si 'ls primers balls plascents eran,
aquest n' es encisador,
y si aquells eran ayrosos,
aquest n' es molt mes que tots.
Mes al fi lo ball s' acaba,
y fineix la professó,
los fadrins desan sas gales,
y 'l poble crida ab tristor:
—A reveure hermoses balles
que 'm teníu robat lo cor.—
Y 'ls homens que ayman sa pátria
van cridant ab veu de tró,
—Conservaue balls hermosos
com cap mes n' hi ha en lo mon,
catalans ben ve de mena
ayrosenchs balls dels bastons.—
Y les nines rialleres
van dihent ab veu d' amor:
—Si 'ns plauen aquexes balles
mes ho fan sos balladors,
lleugers, com ayroses daynes
y ardots com nobles lleons:
si esperám les festes bones,
sols es pe' 'l ball dels bastons.

FRUYTÓS GRANER DE LA VILA.

Navarcles, diada de S. Valentí—1892.

1 *Matas i Fusalba, Àngel: Colles de Bastoners de Masquefa. Memòries d'un bastoner.*

2 *Fonoteca de Música Tradicional Catalana. Sèrie 2. Volum 2.*

3 *Sachs, Curt. Geits und Werden der Musikinstrumente. Berlin, 1929.*

4 *Quant al corpus bibliogràfic que pot interessar per tot el tema, recomano tenir en compte la llista d'estudis i d'obres que es dona a El Ball de Bastons, CD Temes monogràfics. Sèrie 2. Volum 2. Fonoteca de Música Tradicional Catalana. Barcelona, 2001.*

5 *Sachs, Curt. Die Musikinstrumente des alten Ägyptens. Berlin 1921.*

6 *Salvant les distàncies. Aquestos no són balls d'acatament.*

7 *Tenim una gran quantitat de documents que corroboren actuacions de bastoners per inauguracions d'obres públiques, arribades de reis i/o altres personalitats des de fa més de cinc segles.*

8 *LAPLANTINE, François, La description ethnographique, Paris: Éditions Nathan, 1996, pàg.13.*

REFLEXIONS

REFLEXIONS

Un cop celebrada la IV Jornada d'Estudi i Treball sobre el Ball de Bastons a Cambrils (Baix Camp) el 21 de maig de 2005, s'han copsat les següents reflexions en cadascun dels àmbits de debat.

Aquestes reflexions es resumeixen de forma sintètica i breu. Són fruit dels debats que tingueren lloc després de la lectura de les corresponents comunicacions i en són complementàries i accessòries.

EVOLUCIÓ DE LA RITUALITAT DINS DE LA FESTA

Tot i que, la majoria de vegades, hom no n'és conscient, el fet de ballar bastons per se ja és seguir un ritual.

Aquesta ritualitat s'accentua quan una colla actua en el propi poble dins la festa major o en l'acte tradicional que li és propi. De fet, es constata que aquest moment és el més esperat pels bastoners, sense perdre de vista les actuacions a fora vila que, sens dubte, són un al·licient important.

Convindria conscienciar els bastoners i, en la mesura que sigui possible, el públic en general, que executar el ball de bastons és seguir un ritual.

La reflexió anterior ens ha de servir per evitar que aquest sentit de la ritualitat no es perdi en un moment, l'actual, en què el model festiu tendeix cap a una massificació, de vegades impersonal, que pot convertir aquesta dansa en un simple exercici d'animació.

De tota manera, es constata que l'existència de models festius amb més o menys presència d'elements tradicionals es dona cíclicament.

Alguns dels presents manifesten la seva preocupació per una desritualització d'algunes festes majors, les quals s'han convertit en simples dies festius en què la població aprofita per marxar del poble en qüestió. Per altra banda, es donen exemples en el sentit invers (per exemple, Esplugues de Llobregat), en què s'ha aconseguit reintroduir els elements festius tradicionals ja desapareguts fa cosa de vint anys.

PAPER DE LA DONA

Es constata que l'evolució del paper de la dona dins del ball de bastons ha sigut paral·lela a la que hi ha hagut dins la societat des de la segona meitat del segle XX fins avui.

En relació amb el punt anterior, inicialment algunes colles patiren tensions internes pel fet que les dones s'incorporessin als grups de bastoners.

Avui dia, qualsevol mena de fricció per la presència de dones està superada, al contrari d'altres indrets de l'Estat espanyol i d'Europa, on encara persisteixen algunes actituds de rebuig cap a la dona dins la dansa tradicional.

REFLEXIONS

Majoritàriament, avui dia les colles són mixtes, tot i que algunes colles han optat per fer grups de dones i grups d'homes.

Es pot assegurar que una gran majoria de colles a Catalunya subsisteixen gràcies a la presència de dones. Això pot ser degut, en part, al fet que el ball de bastons no és una activitat competitiva com pot ser, per exemple, l'esport.

L'al·licient de poder guanyar sembla ser que atreu més els nois joves.

També es constata que les diferències físiques entre homes i dones fan que, ja no només dins d'una mateixa colla sinó que també ballant tots el mateix ball, es detectin diferències entre la manera de fer d'homes i dones. Aquestes donen un toc de gracilitat i elegància a la dansa (sense alterar-ne ni el contingut ni la morfologia) en contrapunt a la força física de la qual, majoritàriament ha fet gala el ball de bastons.

MÚSICA

La majoria de presents convenen que la problemàtica més important d'aquest àmbit és el cost econòmic de l'acompanyament musical.

L'aspiració de la majoria de colles és poder disposar d'una formació musical estable plenament integrada dins la colla com si es tractés de balladors.

Moltes vegades això s'aconsegueix, però, en detriment d'una qualitat musical, ja que el músic requereix més ensinistrament a nivell individual que no pas els bastoners.

Es remarca, però, que moltes vegades quan el grup musical que a priori estava integrat al grup l'abandona quan assoleix un nivell adequat per poder fer actuacions pel seu compte a canvi d'una remuneració.

Alguns assistents expliquen la seva experiència, segons la qual es pot integrar un músic o un grup de músics dins la colla però no pas com un bastoner més, sinó parant molt de compte en el tracte, cosa que fa que es puguin arribar a reduir de manera considerable els emoluments dels músics a canvi d'una mínima inversió en el material necessari per als músics, en desplaçaments o, fins i tot, en obsequis.

Es manifesta la conveniència de potenciar la creativitat de noves músiques més que haver de copiar-ne d'altres zones, així com fomentar la investigació per recuperar repertoris antics.

És importantíssim recordar que els mateixos bastons ja són instruments musicals (idiòfons, en aquest cas), igual que els picarols. Convé, doncs, que els bastoners siguin conscients que ells mateixos són músics quan ballen i que d'ells depèn un percentatge elevadíssim de l'èxit de l'exercici.

INTEGRACIÓ DE LA IMMIGRACIÓ

El ball de bastons, per la seva volubilitat, ha tingut la capacitat d'integrar tota mena de persones, especialment aquelles que han nascut fora del territori català.

La majoria dels presents consideren que aquesta tendència es mantindrà, ja que res porta a pensar que l'actual onada migratòria hagi de ser diferent.

En conseqüència, hi ha qui postula que el debat sobre la integració de la immigració està més a nivell polític que no pas a nivell pràctic en el món bastoner.

Com a conseqüència de la reflexió anterior es remarca que la imatge d'un immigrant ballant bastons no és cap fotografia digna d'aparèixer a cap diari, sinó un signe de normalitat.

Fins i tot, hi ha qui creu que aquesta immigració pot aportar alguna innovació a nivell tècnic a la dansa pròpiament dita.

DIVULGACIÓ DE LA DANSA ENVERS LA SOCIETAT

Tot i que no són la solució a tots els problemes, cal aplicar tàctiques empresarials, les quals ajudaran a promoure el ball de bastons.

Cal establir objectius dins de cada colla. Tot i amb això, per a moltes colles el primer objectiu és, simplement, existir.

És fonamental, doncs, donar a conèixer el ball de bastons a tota la societat, ja que si ens quedem només en allò que es fa portes endins estem destinats a desaparèixer.

Però per ensenyar a la resta de la societat allò que fem, cal primer que els mateixos bastoners sapiguem què estem fent. Per això cal fer pedagogia dins de les pròpies colles, especialment sobre els orígens genèrics del ball de bastons i de la mateixa entitat.

Evidentment, per donar-nos a conèixer cal incidir en els mitjans de comunicació i es constata que dins d'aquests, els que arriben a més gent i, a la vegada, els que mostren més interès per la cultura tradicional són els mitjans localistes, més que no pas els generalistes.

Un altre mitjà importantíssim per arribar al gran públic és Internet. Dins la xarxa es constata la necessitat de tenir un portal bastoner potent des d'on es pugui accedir a la informació de totes les colles de forma senzilla. Això no vol dir que no calgui que existeixin les webs de cadascuna de les entitats.

Incidint en aquesta unitat d'acció, cal que la Coordinadora de Ball de Bastons de Catalunya sigui un autèntic ens aglutinador de totes les colles del país, defugint individualismes i millorant-lo dia a dia.

Però qualsevol acció serà debades si no se sap extreure el potencial intern de cada grup de bastoners. Per molt que ens esforcem a fer-nos veure, si no fem les coses molt ben fetes (ballar, vestir-se, associar-se...) no aconseguirem arribar enlloc.

